

Focloir Tráchtais v1.3

Jeffrey Seathrún Sardina

Márta 2025

Contents

1	Achoimre na dTéarmaí	7
2	Téarmaí	12
	0-sonra (ainmfhocail): 0-shot	12
	abairt thriarach (ainmfhocail): triple	12
	aicme (ainmfhocail): class	12
	aicme cumtha (ainmfhocail): pseudotype	13
	aicmigh (ainmfhocail): to classify	13
	aicmiú (ainmfhocail): classification	13
	aicmiú ionduchtach (ainmfhocail): clustering	13
	aicmiú ionduchtach a dhéanamh (briathar): to cluster	14
	ailíniú (ainmfhocail): alignment	14
	ailíniú aonad (ainmfhocail): entity alignment	14
	ailíniú struchtúir (ainmfhocail): structural alignment	15
	ainmní (ainmfhocail): subject	15
	airí (ainmfhocail): feature	15
	airmheán (ainmfhocail): median	15
	aistreach (aidiacht): transitive	16
	aonad (ainmfhocail): entity	16
	aontas (ainmfhocail): union	16
	ar siúl (aidiacht): running	16
	aschur (ainmfhocail): output	17
	ball (ainmfhocail): element	17
	braisle (pointí) (ainmfhocail): cluster	17
	bun-samhail (ainmfhocail): baseline model	18
	bunachar sonraí (ainmfhocail): database	18
	bunaithe ar rialacha (aidiacht): rule-based	19
	ceangal (ainmfhocail): edge	19
	ceangal (ainmfhocail): relation(ship)	19
	céim (ainmfhocail): degree	20
	ceist (ainmfhocail): query	20
	ceist réamhinsinte nasc (ainmfhocail): link prediction query	20
	ciseal (ainmfhocail): layer	20
	ciseal lán-cheangailte (ainmfhocail): dense layer	21
	ciseal nialas (ainmfhocail): dropout layer	21
	cóimhinicíocht (ainmfhocail): co-frequency	21
	comhéadan (ainmfhocail): interface	22
	comhéifeacht (ainmfhocail): coefficient	22
	comhéifeacht comhghaolúcháin (ainmfhocail): correlation coefficient	22
	comhghaol (ainmfhocail): correlation	23
	comhghaolaigh (briathar): to correlate	23
	comhthéacs cóid (ainmfhocail): environment	23
	córas feabhsúcháin (ainmfhocail): optimiser	24
	córas intleachta saorga (córas IS) (ainmfhocail): artificial intelligence (AI) (system)	24
	córas réasúnaíochta (ainmfhocail): reasoner	24
	córas rialtachta (ainmfhocail): regulariser	25
	cothromóid (ainmfhocail): equation	25
	creatlach (ainmfhocail): framework	25
	creatlach ailínithe struchtúir (ainmfhocail): structural alignment framework	25
	cruthaigh (briathar): to instantiate	26
	cruthú (ainmfhocail): instantiation (process)	26
	cuardach hipear-pharaiméadar (ainmfhocail): hyperparameter search	26
	cuir amach (ainmfhocail): to output	26
	cuir ar siúl (briathar): to run	27
	cuir in ord (briathar): to rank	27
	cuir isteach (i) (ainmfhocail): to input (into)	27

cúlú (ainmfhocail): regression	28
cumadóireachta (aidiacht): generative	28
cúpla-sonra (ainmfhocail): few-shot	28
cuspóir (ainmfhocail): object	29
dáileadh (ainmfhocail): distribution	29
dearadh (ainmfhocail): architecture	29
deimhneach (aidiacht): positive (of number)	29
deimhnigh (ainmfhocail): to validate	30
deimhniú (ainmfhocail): validation	30
dénártha (aidiacht): binary	30
dírthe (aidiacht): directed	30
diúltach (aidiacht): negative (of number)	30
dlús (ainmfhocail): density	31
dlúth (aidiacht): dense	31
dóchúlacht (ainmfhocail): probability	31
éadlús (ainmfhocail): sparsity	31
éadlúth (aidiacht): sparse	32
eantrópacht (ainmfhocail): entropy	32
éifeachtacht (ama, fhuinnimh) (ainmfhocail): efficiency	32
éifeachtacht (ama, taise) (ainmfhocail): performance	32
faisnéis (ainmfhocail): predicate	33
faoi fhéin-mhaoirseacht (aidiacht): self-supervised	33
faoi leath-mhaoirseacht (aidiacht): semi-supervised	33
faoi maoirseacht (aidiacht): supervised	34
feabhsaigh (briathar): to optimise	34
feabhsúchán (ainmfhocail): optimisation	34
fearann (ainmfhocail): domain	35
feidhm (ainmfhocail): function	35
feidhm de phéire (pointí) (ainmfhocail): pairwise function	35
feidhm de phointe (ainmfhocail): pointwise function	36
feidhm de thacar (pointí) (ainmfhocail): setwise function	36
feidhm ghníomhachtaithe (ainmfhocail): activation function	36
feidhm phionóis (ainmfhocail): loss function	36
feidhm scórála (ainmfhocail): scoring function	37
feidhm shiognmóideach (aidiacht): sigmoid function	37
fíor-abairt (thriarach) (ainmfhocail): positive (triple)	37
fo-ghraf (ainmfhocail): subgraph	38
fo-thacar (ainmfhocail): subset	38
fo-thacar (ainmfhocail): batch	38
foghlaim cheart (ainmfhocail): correct fitting	39
foghlaim dhomhain (ainmfhocail): deep learning	39
foghlaim easnamhach (ainmfhocail): underfitting	39
folaigh (aidiacht): latent	40
foshuíomh (ainmfhocail): assumption	40
(frása le ‘ceangailte’) (ainmfhocail): connectivity	40
(frása le ‘gaolmhar’) (ainmfhocail): family	41
(frása le ‘toise’) (ainmfhocail): dimensionality	41
frith-shampla (ainmfhocail): negative (sample)	41
frith-shampla (ainmfhocail): counterexample	42
frith-shamplóir (ainmfhocail): negative sampler	42
gan feiceáil (aidiacht): unseen	42
gan maoirseacht (aidiacht): unsupervised	42
graf (ainmfhocail): graph	43
graf eolais (GE) (ainmfhocail): knowledge graph (KG)	43
hipear-pharaiméadar (ainmfhocail): hyperparameter	43
hipitéis ar ailíniú struchtúir (ainmfhocail): structural alignment hypothesis	44
histegram (ainmfhocail): histogram	44
idirmhír (ainmfhocail): intersection	44

inbhéarta (ainmfhocail): inverse (relation)	44
inbhéartach (aidiaicht): inverse	45
inchreidteacht (ainmfhocail): plausibility	45
insamhail (briathar): to simulate	45
insamhladh (ainmfhocail): simulation	45
intleacht shaorga (IS) (coincheap) (ainmfhocail): artificial intelligence (AI) (concept)	46
ionadaíochta (aidiaicht): representative	46
ionchur (ainmfhocail): input	46
íosluach (ainmfhocail): minimum	47
íosluach logánta (ainmfhocail): local minimum	47
íosluach uilíoch (ainmfhocail): global minimum	47
le lipéad (aidiaicht): labelled	48
leabharlann (chóid) (ainmfhocail): library	48
leabú (ainmfhocail): embedding	48
leabú graif eolais (LGE) (ainmfhocail): knowledge graph embedding (KGE)	49
leagan (ainmfhocail): instantiation (concept)	49
leagan infheidhmithe (ainmfhocail): implementation	50
leagan infheidhmithe caighdeánach (ainmfhocail): reference implementation	50
leagan (ainmfhocail): representation	50
lónra (ainmfhocail): network	51
lónra cairdis (ainmfhocail): social network	51
lónra néarach (LN) (ainmfhocail): neural network (NN)	51
lónra néarach graif (LNG) (ainmfhocail): graph neural network (GNN)	52
lónra ríomhairí (ainmfhocail): computer network	52
lipéad (ainmfhocail): label	52
logánta (aidiaicht): local	52
loighic (ainmfhocail): logic	53
loighic shiombalach (ainmfhocail): symbolic logic	53
lucht faisnéise (ainmfhocail): information content	53
maoirseacht (aidiaicht): supervision	54
mapa (ainmfhocail): mapping	54
mapáil; (briathar): to map	54
meastachán (ainmfhocail): estimate	55
meastachán a dhéanamh (ar) (ainmfhocail): to approximate	55
meastachán a dhéanamh (ar) (ainmfhocail): to estimate (about)	55
meastachán (ainmfhocail): approximation	55
measúnaigh (briathar): to evaluate	56
measúnú (ainmfhocail): evaluation	56
méid na bhfo-thacar (ainmfhocail): batch size	56
minicíocht (ainmfhocail): frequency	56
mion-fheabhsú (briathar): to finetune	57
modúl (ainmfhocail): module	57
modúlach (aidiaicht): modular	57
n-sonra (ainmfhocail): n-shot	57
néar-shiombalach (aidiaicht): neuro-symbolic	58
néarach (aidiaicht): neural	58
nód (ainmfhocail): node	58
ointeolaíocht (ainmfhocail): ontology	59
ord (ainmfhocail): rank	59
paraiméadar (ainmfhocail): parameter	59
pionós (foghlama) (ainmfhocail): loss	59
randamach (aidiaicht): random	60
raon (ainmfhocail): range	60
ráta foghlama (ainmfhocail): learning rate	61
réad (ainmfhocail): instantiation (object)	61
réamh-thraenáil (ainmfhocail): pretraining	61
réamh-thraenáil (briathar): to pretrain	62
réamhinsint nasc (RN) (ainmfhocail): link prediction (LP)	62

réamhinstoer nasc (ainmfhocail): link predictor	62
réasúnaíocht (ainmfhocail): reasoning	63
réasúnaíocht a dhéanamh (ar) (briathar): to reason (on)	63
ReLU (ainmfhocail): ReLU	63
riail (loighce) (ainmfhocail): rule (in logic)	63
ríomh- (aidiacht): machine	64
ríomheolaíocht (ainmfhocail): computer science	64
ríomhfhoghlaim (ainmfhocail): machine learning	64
ró-fhoghlaim (ainmfhocail): overfitting	64
samhail (ainmfhocail): model	65
samhail leabaithe graif eolais (SLGE) (ainmfhocail): knowledge graph embedding model (KGEM)	65
samhlaigh (ainmfhocail): to model	65
sampla (ainmfhocail): sample	66
sampla fánach (ainmfhocail): random sample	66
sampláil (briathar): to sample	66
samplóir (ainmfhocail): sampler	66
scálach (aidiacht): scalar	66
scór (ainmfhocail): score	67
scór inchreidteachta (ainmfhocail): plausibility score	67
scóráil (briathar): to score	67
scoth an réimse (ainmfhocail): state of the art (best)	67
seachadadh teachtaireachtaí (ainmfhocail): message passing	68
seal (ainmfhocail): epoch	68
séimeantaic (ainmfhocail): semantics	68
siméadrach (aidiacht): symmetric	69
siméadracht (ainmfhocail): symmetry	69
siombail (ainmfhocail): symbol	69
siombalach (aidiacht): symbolic	69
siúlóid (ainmfhocail): walk	70
siúlóid fhánach (aidiacht): random walk	70
slonn (ainmfhocail): expression	70
softmax (ainmfhocail): softmax	70
sonraí (ainmfhocail): data	71
sonraí nasctha (SN) (ainmfhocail): linked data (LD)	71
sonraí nasctha saor-rochtana (SNSR) (ainmfhocail): linked open data (LOD)	71
staid an réimse (ainmfhocail): state of the art (current)	72
struchtúr (ainmfhocail): structure	72
tabhair chun rialtachta (briathar): to regularise	72
tabhairt chun rialtachta (ainmfhocail): regularisation	72
tacar (ainmfhocail): set	73
tacar deimhnithe (ainmfhocail): validation set	73
tacar sonraí (ainmfhocail): dataset	73
tacar sonraí comparáide (ainmfhocail): benchmark dataset	73
tacar teisteála (ainmfhocail): testing set	74
tacar traenála (ainmfhocail): training set	74
tasc réamhinsinte nasc (ainmfhocail): link prediction task	74
teisteáil (ainmfhocail): testing	75
teisteáil (briathar): to test	75
toipeolaíocht (ainmfhocail): topology	75
toise (ainmfhocail): dimension	75
tomhais (ainmfhocail): to measure	75
tomhas (ainmfhocail): metric	76
tomhas earráide (ainmfhocail): error	76
tomhas (ainmfhocail): measure	76
traenáil (ainmfhocail): training	76
traenáil (briathar): to train	77
tras-eantrópacht (ainmfhocail): cross-entropy	77
tras-fhoghlaim (ainmfhocail): transfer learning	77

ualach (ainmfhocal): weight	78
ualaigh (briathar): to weight	78
ualaithe (aidiacht): weighted	79
uasluach (ainmfhocal): maximum	79
uasluach logánta (ainmfhocal): local maximum	79
uasluach uilíoch (ainmfhocal): global maximum	79
uilíoch (aidiacht): global	80
úsáid (phraiticiúil) (ainmfhocal): application (in practice)	80
veicteoir (ainmfhocal): vector	80
Tagairtí	81

1 Achoimre na dTéarmaí

Gaeilge	Béarla
0-sonra	0-shot
abairt thriarach	triple
aicme	class
aicme cumtha	pseudotype
aicmigh	to classify
aicmiú	classification
aicmiú ionduchtach	clustering
aicmiú ionduchtach a dhéanamh	to cluster
ailíniú	alignment
ailíniú aonad	entity alignment
ailíniú struchtúir	structural alignment
ainmní	subject
airí	feature
airmheán	median
aistreach	transitive
aonad	entity
aontas	union
ar siúl	running
aschur	output
ball	element
braisle (pointí)	cluster
bun-samhail	baseline model
bunachar sonraí	database
bunaithe ar rialacha	rule-based
ceangal	edge
ceangal	relation(ship)
céim	degree
ceist	query
ceist réamhinsinte nasc	link prediction query
ciseal	layer
ciseal lán-cheangailte	dense layer
ciseal nialas	dropout layer
cóimhnicíocht	co-frequency
comhéadan	interface
comhéifeacht	coefficient
comhéifeacht comghaolúcháin	correlation coefficient
comghaol	correlation
comghaolaigh	to correlate
comhthéacs cóid	environment
córas feabhsúcháin	optimiser
córas intleachta saorga (córas IS)	artificial intelligence (AI) (system)
córas réasúnaíochta	reasoner
córas rialtachta	regulariser
cothromóid	equation
creatlach	framework
creatlach ailínithe struchtúir	structural alignment framework
cruthaigh	to instantiate
cruthú	instantiation (process)
cuardach hipear-pharaiméadar	hyperparameter search
cuir amach	to output
cuir ar siúl	to run
cuir in ord	to rank

cuir isteach (i)	to input (into)
cúlú	regression
cumadóireachta	generative
cúpla-sonra	few-shot
cuspóir	object
dáileadh	distribution
dearadh	architecture
deimhneach	positive (of number)
deimhnigh	to validate
deimhniú	validation
dénártha	binary
dírthe	directed
diúltach	negative (of number)
dlús	density
dlúth	dense
dóchúlacht	probability
éadlús	sparsity
éadlúth	sparse
eantrópacht	entropy
éifeachtacht (ama, fluinnimh)	efficiency
éifeachtacht (ama, taisc)	performance
faisnéis	predicate
faoi fhéin-mhaoirseacht	self-supervised
faoi leath-mhaoirseacht	semi-supervised
faoi mhaoirseacht	supervised
feabhsaigh	to optimise
feabhsúchán	optimisation
fearann	domain
feidhm	function
feidhm de phéire (pointí)	pairwise function
feidhm de phointe	pointwise function
feidhm de thacar (pointí)	setwise function
feidhm ghníomhachtaithe	activation function
feidhm phionóis	loss function
feidhm scórála	scoring function
feidhm shiogmóideach	sigmoid function
fíor-abairt (thriarach)	positive (triple)
fo-ghraf	subgraph
fo-thacar	subset
fo-thacar	batch
foghlaim cheart	correct fitting
foghlaim dhomhain	deep learning
foghlaim easnamhach	underfitting
folaigh	latent
foshuíomh	assumption
(frása le 'ceangailte')	connectivity
(frása le 'gaolmhar')	family
(frása le 'toise')	dimensionality
frith-shampla	negative (sample)
frith-shampla	counterexample
frith-shamplóir	negative sampler
gan feiceáil	unseen
gan mhaoirseacht	unsupervised
graf	graph
graf eolais (GE)	knowledge graph (KG)

hipear-pharaiméadar	hyperparameter
hipitéis ar ailíniú struchtúir	structural alignment hypothesis
histegram	histogram
idirmhír	intersection
inbhéarta	inverse (relation)
inbhéartach	inverse
inchreidteacht	plausibility
insamhail	to simulate
insamhladh	simulation
intleacht shaorga (IS) (coincheap)	artificial intelligence (AI) (concept)
ionadaíochta	representative
ionchur	input
íosluach	minimum
íosluach logánta	local minimum
íosluach uilíoch	global minimum
le lipéad	labelled
leabharlann (chóid)	library
leabú	embedding
leabú graif eolais (LGE)	knowledge graph embedding (KGE)
leagan	instantiation (concept)
leagan infheidhmithe	implementation
leagan infheidhmithe caighdeánach	reference implementation
leagan	representation
líonra	network
líonra cairdis	social network
líonra néarach (LN)	neural network (NN)
líonra néarach graif (LNG)	graph neural network (GNN)
líonra ríomhairí	computer network
lipéad	label
logánta	local
loighic	logic
loighic shiombalach	symbolic logic
lucht faisnéise	information content
maoirseacht	supervision
mapa	mapping
mapáil;	to map
meastachán	estimate
meastachán a dhéanamh (ar)	to approximate
meastachán a dhéanamh (ar)	to estimate (about)
meastachán	approximation
measúnaigh	to evaluate
measúnú	evaluation
méid na bhfo-thacar	batch size
minicíocht	frequency
mion-fheabhsú	to finetune
modúl	module
modúlach	modular
n-sonra	n-shot
néar-shiombalach	neuro-symbolic
néarach	neural
nód	node
ointeolaíocht	ontology
ord	rank
paraiméadar	parameter
pionós (foghlama)	loss

randamach	random
raon	range
ráta foghlama	learning rate
réad	instantiation (object)
réamh-thraenáil	pretraining
réamh-thraenáil	to pretrain
réamhinsint nasc (RN)	link prediction (LP)
réamhinstoer nasc	link predictor
réasúnaíocht	reasoning
réasúnaíocht a dhéanamh (ar)	to reason (on)
ReLU	ReLU
riail (loighce)	rule (in logic)
ríomh-	machine
ríomheolaíocht	computer science
ríomhfhoghlaim	machine learning
ró-fhoghlaim	overfitting
samhail	model
samhail leabaithe graif eolais (SLGE)	knowledge graph embedding model (KGEM)
samhlaigh	to model
sampla	sample
sampla fánach	random sample
sampláil	to sample
samplóir	sampler
scálach	scalar
scór	score
scór inchreidteachta	plausibility score
scóráil	to score
scoth an réimse	state of the art (best)
seachadadh teachtaireachtaí	message passing
seal	epoch
séimeantaic	semantics
siméadrach	symmetric
siméadracht	symmetry
siombail	symbol
siombalach	symbolic
siúlóid	walk
siúlóid fhánach	random walk
slonn	expression
softmax	softmax
sonraí	data
sonraí nasctha (SN)	linked data (LD)
sonraí nasctha saor-rochtana (SNSR)	linked open data (LOD)
staid an réimse	state of the art (current)
struchtúr	structure
tabhair chun rialtachta	to regularise
tabhairt chun rialtachta	regularisation
tacar	set
tacar deimhnithe	validation set
tacar sonraí	dataset
tacar sonraí comparáide	benchmark dataset
tacar teisteála	testing set
tacar traenála	training set
tasc réamhinsinte nasc	link prediction task
teisteáil	testing
teisteáil	to test

toipeolaíocht	topology
toise	dimension
tomhais	to measure
tomhas	metric
tomhas earráide	error
tomhas	measure
traenáil	training
traenáil	to train
tras-eantrópacht	cross-entropy
tras-fhoghlaim	transfer learning
ualach	weight
ualaigh	to weight
ualaithe	weighted
uasluach	maximum
uasluach logánta	local maximum
uasluach uilíoch	global maximum
uilíoch	global
úsáid (phraiticiúil)	application (in practice)
veicteoir	vector

Table 1: Liosta na dtéarma Béarla ar fad agus a leagan Gaeilge, curtha in ord de réir na dtéarmaí Gaeilge.

2 Téarmaí

0-sonra (ainmfhocal): 0-shot

Sainmhíniú (ga): Cur chuige mion-fheabsaithe ina dteistáiltear samhail réamh-thraenáilte ar thacar sonraí nua gan mion-fheabsú ar bith.

Sainmhíniú (en): A finetuning protocol in which a pretrained model is directly tested on a new dataset without any finetuning.

Tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma ‘database / bunachar sonraí’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘n-shot / n-sonra’.

abairt thriarach (ainmfhocal): triple

Sainmhíniú (ga): abairt trí choda (a, f, c) atá mar aonad eolais bunúsach i ngraif eolais.

Sainmhíniú (en): a three-part statement (s, p, o) that acts as the basic unit of knowledge in knowledge graphs.

Tagairtí:

- abairt: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- triarach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Cé go bhfuil an focal ‘triarach’ ar Tearma.ie leis an mbrí chéanna (nach mór), ní ghlacfar leis sin toisc nach bhfuil fianaise ar bith ann sna foclóirí dúchasacha gur féidir ‘triarach’ a úsáid mar ainmfhocal. Sna foclóirí dúchasacha, ní luaitear é ach mar aidiacht. Mar sin, úsáidtear mar aidiacht amháin anseo é.
- Úsáidtear ‘abairt’ i gcomhthéacs gramadaí, seachas ‘ráiteas’. Bíonn nach mór chuile rud a bhaineann le graif eolais samhlaíthe trí analach le teangeolaíocht / le gramadach. Mar sin, meastar gur léire cloí le ‘abairt thriarach’ seachas ‘ráiteas triarach’ (nó téarma eile mar sin).

aicme (ainmfhocal): class

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs an taise aicmithe, ceann ar bith de na lipéad ar féidir é a chur le sonraí ionchuir le linn aicmithe. I gcomhthéacs cliarlathais, ointeolaíochta, nó tacsanomaíochta, sórt nó cineál réada sa gcliarlathas / san ointeolaíocht / sa tacsanomaíocht.

Sainmhíniú (en): In the context of classification, any one of the labels that can be given to input data during classification. In the context of a hierarchy, ontology, or taxonomy, a sort or type of object present in the hierarchy / ontology / taxonomy.

Tagairtí:

- aicme: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil ó na foclóirí thuas.
- Tá an téarma seo le fáil i gcomhthéacs staitistice i Stórchiste sa téarma ‘class interval / eatramh aicme’.

aicme cumtha (ainmfhocal): pseudotype

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs nód i ngráf eolais, aicme measta atá curtha leis (nach dtagann as ointeolaíocht an ghraif, má tá ceann ann).

Sainmhíniú (en): In the context of a node in a knowledge graph, an estimated class type that is attached to it (which does not come from the graph's ontology, if it has one).

Tagairtí:

- cum: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]
- aicme: féach ar an téarma ‘class / aicme’

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní úsáidtear ‘bréag’ mar ‘pseudo’ sa gcás seo toisc go bhfuil an téarma sin níos diúltaí i nGaeilge. Ní hé gur bréaga iad na haicmí measta, ach amháin nach dtagann siad as ointeolaíocht an ghraif.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘class / aicme’.

aicmigh (ainmfhocal): to classify

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, an tasc aicmithe a chur i gcrích.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, to perform the classification task.

Tagairtí:

- aicmigh: féach ar an téarma ‘classification / aicmiú’

Nótaí Aistriúcháin:

- * Is é ‘aicmiú’ seachas ‘aicmigh’ atá i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘classification / aicmiú’.

aicmiú (ainmfhocal): classification

Sainmhíniú (ga): Tasc ríomhfhoghlama a bhfuil mar aidhm aige lipéad (‘aicme’) a chur le chuile phointe sonraí ionchuir. Mar shampla, íomhánna a bhfuil madra nó cat iontu a aicmiú de réir an t-ainmhí atá san íomhá.

Sainmhíniú (en): The machine learning task that aims to assign a label (‘class’) to every input data point. For example, classifying images of dogs or cats based on the animal in the image.

Tagairtí:

- aicmiú: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil ó na foclóirí thuas.

aicmiú ionductach (ainmfhocal): clustering

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, an próiseas a bhaineann le pointí sonraí a aicmiú nuair nach bhfuil eolas ar bith céard iad na haicmí cearta (ná ar an méid aicmí fiú) ar fáil roimh ré, sa gcaoi gur gá iad sin a fhoghlaim go hionductach.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, the process related to assigning a class to data points when there is no knowledge in advance of what the correct labels are (or even how many there are), such that the learning must be done inductively.

Tagairtí:

- aicmigh: féach ar an téarma ‘classification / aicmiú’
- ionductach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Stórchiste an téarma ‘ionduchtach’ i gcomhthéacs matamaitice. Luann na foclóirí eile é i gcomhthéacs níos ginearálta, ach leis an mbrí chéanna.
- Is éard is ‘clustering’ ann mar thasc ríomhfhoghlama ná lipéad aicme a chur le pointí sonraí nach bhfuil lipéad ar bith leo. Tá sé an-cheangailte le aicmiú mar thasc, ach amháin nach bhfuil fios na n-aicmí cearta ar fáil don chóras ríomhfhoghlama roimh ré. Sin le rá, is tasc ionduchtach é. Is as an mbun-choincheap seo a roghnaítear ‘aicmiú ionduchtach’ mar théarma.
- Tá ‘braisliú’ le feiceáil ar Focloir.ie – focal a thagann as an bhfréamh ‘braisle’. Cé is moite de sin, ní bhíonn an leagan briathair ‘braisliú’ le feiceáil i bhfoclóir dúchasach ar bith. Ní ghlactar leis mar sin sa gcomhthéacs matamaitice seo.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘classification / aicmiú’.

aicmiú ionduchtach a dhéanamh (briathar): to cluster

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, an tasc aicmithe ionduchtaigh a chur i gcrích.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, to perform the clustering task.

Tagairtí:

- aicmigh: féach ar an téarma ‘classification / aicmiú’
- ionduchtach: féach ar an téarma ‘clustering / aicmiú ionduchtach’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘clustering / aicmiú ionduchtach’.

ailíniú (ainmfhocal): alignment

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, cé chomh maith is a luíonn dhá thomhas / dhá cháilíocht lena chéile ar leibhéal ginearálta.

Sainmhíniú (en): In a mathematical context, how well two measures / quantities relate to each other in general terms.

Tagairtí:

- ailíniú: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma ar fáil i gcomhthéacs comhchosúil sna foclóirí thuas.

ailíniú aonad (ainmfhocal): entity alignment

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, tasc a bhfuil i gceist aige réamhinsint a dhéanamh ar cén aonaid ar leith i dtacar sonraí atá dáiríre ag seasamh don choincheap nó don réad céanna.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, the task of predicting which distinct entities in a dataset actually stand for the same concept or object.

Tagairtí:

- ailíniú: féach ar an téarma ‘alignment / ailíniú’
- aonad: féach ar an téarma ‘entity / aonad’

Nótaí Aistriúcháin:

- Cuirtear san uimhir iolra an focal ‘aonad’ tosc go mbaineann ailíniú aonad le ríonnt aonad, seachas le haonad amháin, i gcónaí
- Féach chomh maith ar an téarma ‘alignment / ailíniú’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘entity / aonad’.

ailíniú struchtúir (ainmfhocal): structural alignment

Sainmhíniú (ga): Cé chomh maith is a luíonn struchtúr ruda (.i. graf eolais) le cáilíocht mhatamaiticiúil eile.

Sainmhíniú (en): How well the structure of something (i.e. a graph) relates to some other mathematical quantity.

Tagairtí:

- ailíniú: féach ar an téarma ‘alignment / ailíniú’
- struchtúr: féach ar an téarma ‘structure / struchtúr’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘alignment / ailíniú’.
- Féach ar an téarma ‘structure / struchtúr’.

ainmní (ainmfhocal): subject

Sainmhíniú (ga): in abairt thriarach (a, f, c) , an chéad nód a atá mar thús ag an bhfaisnéis f .

Sainmhíniú (en): in a triple (s, p, o) , the first node s that acts as the head of the predicate p .

Tagairtí:

- ainmfhocal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triaracha mar abairtí teangeolaíochta le hainmní, le faisnéis, agus le cuspóir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

airí (ainmfhocal): feature

Sainmhíniú (ga): Ionchur amháin ar shamhail ríomhfhoghlama, nó cuid uimhriúil den tsamhail chéanna, a sheasann do shonra nithiúil nó folaigh den tacar sonraí atá á fhoghlaim.

Sainmhíniú (en): A single input to, or numerical element of, a machine learning model that represents a concrete or latent element of the dataset being learned.

Tagairtí:

- airí: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní mar théarma eolaíochta atá ‘airí’ luaite i gceann ar bith de na foclóirí thuas. Sin ráite, meastar ó shamplaí atá le fáil ann go gcuireann ‘airí’ an bhrí cheart in iúl agus é á úsáid i gcomhthéacs eolaíochta.
- Tá réimse leathan focal eile (.i. tréith, gné, srl) a bheadh inúsáidte sa gcomhthéacs seo (agus is é ‘gné’ atá ar Tearma.ie). Cé is moite de sin, is minice a úsáidtear iad sin i gcomhthéacs duine, seachas i gcomhthéacs eolaíochta, de réir a bhfuil le feiceáil sna foclóirí thuas .

airmheán (ainmfhocal): median

Sainmhíniú (ga): Ag trácht ar dáileadh, an luach díreach i lár na luachanna ar fad agus iad sórtáilte.

Sainmhíniú (en): With regards to a distribution, the value directly in the middle of all sorted values.

Tagairtí:

- airmheán: Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna sna foclóirí thuas.

aistreach (aidiacht): transitive

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs faisnéise (f) i ngraf eolais, leis an impleacht gur fíor (a,f,c) mar abairt thiarach más fíor (a,f,b) agus (b,f,c).

Sainmhíniú (en): In the context of a predicate (p) in a knowledge graph, implying that the triple (a,p,c) is true if (a,p,b) and (b,p,c) are true.

Tagairtí:

- aistreach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil. I bhFoclóir De Bhaldraithe luaitear é i gcomhthéacs gramadaí. Toisc mórchuid na dtéarmaí a bhaineann le graif eolais a bheith úsáidte mar analach le gramadach (m.sh. ainmní, faisnéis, agus cuspóir), meastar go gcloíonn an comhthéacs seo go díreach le comhthéacs na ngraf eolais.
- I Stórchiste, tá an téarma seo luaite mar théarma matamaitice.
- Cé go luann Foclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin an téarma seo, is i gcomhthéacs iomlán ar leith atá sé luaite ann.

aonad (ainmfhocal): entity

Sainmhíniú (ga): Coincheap nó réad amháin, go háirithe agus é samhlaíthe mar nód i ngraf eolais, mar shonra i mbunachar sonraí, nó mar ainm i dtéacs scríofa go nádúrtha.

Sainmhíniú (en): A single concept or object, especially when represented by a node in a knowledge graph, a data point in a database, or a name in a natural language text.

Tagairtí:

- aonad: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Roghnaíodh ‘aonad’ seachas ‘aonán’ toisc brí níos leithne a bheith i gceist leis. Feictear i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin gurb ionann aonad agus ‘rud amháin ann féin’ – a bhrí díreach atá de dhíth. Ní shin mar a bhíonn le ‘aonán’, áfach – bíonn an téarma sin luaite i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir De Bhaldraithe mar théarma bitheolaíochta; sin le rá, déanann sé trácht ar aonán beo (amháin). Cinntear ‘aonad’ a úsáid mar sin.
- I gcomhthéacs graf eolais, más é nód i ngraf atá i gceist, is dócha gur léire ‘nód’ a úsáid seachas ‘aonad’. Más é an coincheap taobh thiar den nód atá i gceist, áfach, bheadh an-chúis ann an focal ‘aonad’ a úsáid.

aontas (ainmfhocal): union

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs dhá thacar (nó níos mó) tacar na mball in ar a laghad tacar amháin acu.

Sainmhíniú (en): In the context of two or more sets, the set of elements contained in at least one of those sets.

Tagairtí:

- aontas: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma le fáil i bhFoclóir Uí Dhónaill leis an mbrí cheannann chéanna.

ar siúl (aidiacht): running

Sainmhíniú (ga): Ag trácht ar próiseas, tar éis a bheith tosaithe agus fós ag obair (gan a bheith críochnaithe go fóill).

Sainmhíniú (en): Regarding a process, having been started and still working (not being finished yet).

Tagairtí:

- ar siúl: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá go leor téarmaí eile ar féidir (agus ar ceart) iad a úsáid: tosaithe, ag próiseáil, i mbun próiseála, ar siúl, curtha ar bun, srl. Níl cúis ar bith gan iad sin a úsáid más fearr leat iad. Tugtar sampla amháin thuas ní toisc gurb é is fearr, ach toisc gur rogha mhaith amháin atá ann.

aschur (ainmfhocal): output

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a thagann as an bpróiseas céanna agus é críochnaithe.

Sainmhíniú (en): In the context of a system, process, or function, data that is returned from the process at its end.

Tagairtí:

- aschur: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe ‘aschur’ mar théarma teileachumarsáide – sin le rá, i gcomhthéacs an-chosúil leis an gcomhthéacs seo. Sin ráite, is cosúil go bhfuil an téarma ‘aschur’ (i gcomhthéacs teileachumarsáide) ag trácht ar aschur mar choincheap, seachas mar shonraí nó mar réad ríomhaireachta. Mar sin, is dócha gur cirte a rá ‘tá dhá uimhir mar aschur ag an bhfeidhm’ nó ‘tá dhá uimhir aschuir ag an bhfeidhm’ seachas ‘* tá dhá aschur ag an bhfeidhm’.
- Ní léir ó na foclóirí thuas an féidir briathar a dhéanamh as seo (i. *aschuir). Mar sin, moltar frása le ‘aschur’ a úsáid nuair atá briathar de dhíth; m.sh. ‘rinne an fheidhm dhá uimhir a chur amach (mar aschur)’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to output / cuir amach’.

ball (ainmfhocal): element

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs tacar, uimhir nó réad atá i dtacar.

Sainmhíniú (en): In the context of sets, a number or object in a set.

Tagairtí:

- ball: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Níl ‘ball’ luaite mar théarma matamaitice sna foclóirí seo.
- Téarma díreach le fáil i gcomhthéacs tacar / matamaitice sna foclóirí eile thuas.

braisle (pointí) (ainmfhocal): cluster

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, grúpa pointí atá gar dá chéile, nó cosúil lena chéile, de réir tomhais éigin.

Sainmhíniú (en): In the context of mathematics, a group of points that are close to each other, or similar to each other, according to some metric.

Tagairtí:

- braisle: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]
- pointe: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- De réir Fhoclóir Uí Dhuinín, is éard is braisle ann ná ‘mass, lump, nó cluster’. Luaitear é i measc roinnt focal eile (.i. triopall, mogall, crobhaing, clibín, agus cloigín) a bhfuil an bhrí chéanna (nó chomhchosúil) luaite leo. Astu siúd, bíonn ‘triopall’ luaite i comhthéacs plandaí (m.sh. triopall caor), agus gan a bheith luaite i gcomhthéacs níos leithne. Bíonn ‘mogall’ luaite mar théarma teicniúil na luibheolaíocht, agus mar fhocal níos ginearálta le brí eile. Bíonn na focail eile luaite i gcomhthéacsanna níos ginearálta. Sin ráite, bíonn ‘mass’ luaite le ‘braisle’ mar bhrí eile – brí a luíonn le húsáid ‘braisle’ mar ‘mass of points’ (a deirtear uaireanta chun trácht ar ‘clusters’). Níl a leithéid de bhrí luaite leis na téarmaí eile. Meastar gurb é ‘braisle’ is fearr mar sin chun ‘cluster’ a chur in iúl.
- Ní gá ‘braisle pointí’ a rá, ach is dócha gur léire é mar théarma, toisc nach bhfuil ‘braisle’ luaite mar théarma matamaitice cheana sna foclóirí thuas.
- Tá ‘pointe’ le fáil mar théarma matamaitice i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i Stórchiste, agus le brí níos leithne sna foclóirí eile.

bun-samhail (ainmfhocal): baseline model

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, samhail (chaighdeánach) a úsáidtear chun comparáid a dhéanamh le samhlacha (nua) eile agus iad á meas.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, a (standard) model that is used to compare to other (new) models to evaluate them.

Tagairtí:

- bun-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- samhail: féach ar an téarma ‘model / samhail’

Nótaí Aistriúcháin:

- Cé go bhfuil an téarma ‘baseline’ -j, ‘bunlíne’ ar fáil i bhFoclóir De Bhaldraithe agus i bhFoclóir Uí Dhónaill, ní luann siad comhthéacs áirithe ar bith leis. Toisc gur foclóirí ginearálta iad, is cinnte nach raibh ríomheolaíocht ar intinn ag a n-údar agus iad ag cur an téarma seo isteach. Glactar le ‘bunlíne’ cinnte, toisc gur as foinse dúchasach a thagann sé. Sin ráite, cuirtear téarma eile ar fáil anseo toisc go bhfuil fianaise ann sna foclóirí céanna go bhfuil ciall leis, agus toisc é a bheith in ann trácht níos cruinne agus níos léire a dhéanamh ar an sórt ‘bunlíne’ atá i gceist anseo: samhail ríomhfhoghlama.
- Sin ráite, más ‘baseline’ níos ginearálta atá i gceist, ba cheart an téarma ‘bunlíne’ a úsáid. Agus fiú i gcomhthéacs ríomhfhoghlama, tá fianaise ann go bhfuil ciall leis sin chomh maith ó na foclóirí thuas.

bunachar sonraí (ainmfhocal): database

Sainmhíniú (ga): Bailiúchán sonraí ar ríomhaire a bhfuil struchtúr loighciúil righin leis.

Sainmhíniú (en): A collection of data on a computer with a strict logical structure.

Tagairtí:

- bunachar*: Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]
- sonra: féach ar an téarma ‘data / sonraí’

Nótaí Aistriúcháin:

- * Úsáidtear ‘bunachair’ mar leagan iolra den téarma seo, cé nach bhfuil leagan iolra den fhocal ‘bunachar’ luaite i bhFoclóir Uí Dhónaill.
- Tá ‘bunachar sonraí’ ar fáil mar aistriúchán ar ‘database’ ar Focloir.ie agus ar Tearma.ie, ach níl i bhfoclóir ar bith eile a úsáidtear sa tráchtas seo (.i. Ó Dónall, Ua Duinnín, srl). Sin ráite, tá idir ‘bunachar’ agus ‘sonra’ ar fáil i go leor foclóirí eile, agus níl fianaise ar bith ann go mbeadh an téarma ‘bunachar sonraí’ mí-nádúrtha dá bharr sin. Móide sin, níl cúis ar bith téarma eile le brí gaolmhar (m.sh. ‘foras sonraí’) a chumadh nuair atá téarma cuí ann cheana féin. Glactar le ‘bunachar sonraí’ mar sin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘data / sonraí’.

bunaithe ar rialacha (aidiacht): rule-based

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, ag baint úsáid as rialacha loighce chun réasúnaíocht a dhéanamh.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, using logical rules to perform reasoning.

Tagairtí:

- riail: féach ar an téarma ‘rule (in logic) / riail (loighce)’
- bunaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Is é ‘bunú’ seachas ‘bunaigh’ atá i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin.
- Téarmaí díreach ar fáil i gcomhthéacs comhchosúil.
- Féach ar an téarma ‘rule (in logic) / riail (loighce)’.

ceangal (ainmfhocal): edge

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graf nó graf eolais, cuid de ghraf a nascann (nó a cheanglaíonn) dhá nód le chéile.

Sainmhíniú (en): In the context of graphs or knowledge graphs, an element of a graph that serves to connect two nodes.

Tagairtí:

- ceangal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Is mar thagairt d’fheistiú (le rópa) a úsáidtear an téarma seo den chuid is mó sna foclóirí thus. Sin ráite, is féidir a rá chomh maith go bhfuil dhá nód a bhfuil ceangal eatarthu ‘feistithe’ lena chéile. Ní mheasann an t-údar gur bac ar bith é sin ar úsáid an fhocail ‘ceangal’ leis an mbrí nua seo.
- Seo an téarma céanna is a úsáidtear chun ‘relation(ship)’ a chur in iúl, toisc go bhfuil an bhrí chéanna leis i gcomhthéacs graf.

ceangal (ainmfhocal): relation(ship)

Sainmhíniú (ga): Cuid de ghraf a nascann (nó a cheanglaíonn) dhá nód le chéile.

Sainmhíniú (en): An element of a graph that serves to connect two nodes.

Tagairtí:

- ceangal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Is mar thagairt d’fheistiú (le rópa) a úsáidtear an téarma seo den chuid is mó sna foclóirí thuas. Sin ráite, is féidir a rá chomh maith go bhfuil dhá nód a bhfuil ceangal eatarthu ‘feistithe’ lena chéile. Ní mheasann an t-údar gur bac ar bith é sin ar úsáid an fhocail ‘ceangal’ leis an mbrí nua seo.
- Seo an téarma céanna is a úsáidtear chun ‘edge’ a chur in iúl, toisc go bhfuil an bhrí chéanna le ‘edge’ agus ‘relationship’ i gcomhthéacs graf eolais i mBéarla.

céim (ainmfhocal): degree

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs nóid i ngraf eolais, cé mhéid ceangal atá aige le nóid eile sa ngraf.

Sainmhíniú (en): In the context of a node in a knowledge graph, how many connections it has with other nodes in the graph.

Tagairtí:

- céim: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann na foclóirí thuas (seachas Foclóir Uí Dhuinín) ‘céim’ mar téarma geoiméadrachta / eolaíochta. Ní hionann ‘céim’ geoiméadrachta agus ‘céim’ nóid i ngraf eolais. Cé is moite de sin, is féidir ‘céim’ a úsáid i gcomhthéacs eolaíochta chun trácht a dhéanamh ar cé chomh fásta / láidir / srl is atá rud (.i. céim teochta). Luíonn sé seo le ‘céim’ mhinicíochta i ngraf – cé chomh coitianta is atá nó amháin.

ceist (ainmfhocal): query

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs bunachar sonraí, ordú a chuirtear ar an mbunachar i bhfoirm cód chun freagra a fháil uaidh. Mar shampla, is féidir ceist a chur ar ghráf eolais faoi an bhfuil abairt thriarach éigin sa ngraf, nó nach bhfuil.

Sainmhíniú (en): In the context of a database, an order that is given to the database in the form of code to get an answer in return. For example, a query could be put to a knowledge graph asking if a specific triple is a part of the graph, or if it is not.

Tagairtí:

- ceist: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

ceist réamhinsinte nasc (ainmfhocal): link prediction query

Sainmhíniú (ga): Ceist a chuirtear ar réamhinsiteoir nasc i bhfoirm abairte triaraí neamhiomlán (s,p,?) nó (?,p,o). Is é an freagra uirthi ná nóid *o* nó *s* dhéanann abairt iomlán agus cheart as abairt neamhiomlán na ceiste.

Sainmhíniú (en): A query that is posed to a link predictor in the form of an incomplete triple (s,p,?) or (?,p,o). The answer to this query is a node *o* or *s* that makes a complete and true triple out of the query triple.

Tagairtí:

- tasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réamhinsinte: féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’
- nasc: féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’.

ciseal (ainmfhocal): layer

Sainmhíniú (ga): I líonra néarach, bloc néaróg a bhfuil ionchur agus aschur sainmhínithe dó, agus atá mar chuid in-athúsáidte den líonra néarach iomlán.

Sainmhíniú (en): In a neural network, a block of neurons that have clearly-defined input and output, and that are a building block of the larger neural network.

Tagairtí:

- ciseal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir Uí Dhónaill mar théarma eolaíochta (sa mbitheolaíocht) é seo. Cé nach ionann sin agus comhthéacs ríomheolaíochta, úsáidtear le brí chomhchosúil é – ‘layer’ a scarann dhá chuid de rud (cill, nó codanna de líonra néarach) óna chéile.
- Tá ‘sraith’ ar Tearma.ie ina chomhair seo, ach níor cheart an téarma sin a úsáid. Tugann sraith le fios go bhfuil liosta nó struchtúr sonraí líneach ann. Ní shin mar atá i líonraí néaracha. Nuair a bhítear ag trácht ar ‘layer’ i líonra néarach, in gach uile cás nach mór, bítear ag tráchar ar maitrís seachas ar sraith. Bíonn sé seo fíor i gcomhthéacs ‘convolutional layers’, ‘dense layers’, ‘attention / transformer layers’, agus ar eile. Mar sin, ní bhíonn ‘sraith’ cruinn ar thaobh na ríomheolaíochta de.
- Móide sin, is fearr ciseal ná maitrís (nó sraith, srl) toisc nach mbíonn chuile ‘layer’ ina mhaitrís ach an oiread. Meastar gur fearr é mar théarma mar sin.

ciseal lán-cheangailte (ainmfhocal): dense layer

Sainmhíniú (ga): Ciseal i líonra néarach ina bhfuil chuile néaróg ionchuir ceangailte le chuile néaróg aschuir.

Sainmhíniú (en): A layer in a neural network in which every input neuron is connected to every output neuron.

Tagairtí:

- ciseal: féach ar an téarma ‘layer / ciseal’
- lán-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ceangailte: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá ‘ciseal lán-cheangailte’ níos díri mar théarma. Sin ráite, níl fadhb ar bith le ‘ciseal dlúth’ ach an oiread – is ionann an dá théarma.

ciseal nialas (ainmfhocal): dropout layer

Sainmhíniú (ga): Ciseal i líonra néarach ina bhfuil luach roinnt néaróg ionadaithe le 0 go randamach.

Sainmhíniú (en): A layer in a neural network in which the value of some neurons is randomly replaced by 0.

Tagairtí:

- ciseal: féach ar an téarma ‘layer / ciseal’
- nialas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní iarrtar ‘dropout’ a aistriú go litriúil toisc é sin a bheith i bhfad níos foclaí, gan buntáiste léir ag baint leis.

cóimhinicíocht (ainmfhocal): co-frequency

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais, cé chomh minic is a bhíonn dhá nód / cheangal (nó níos mó) le chéile sna habairtí triaracha céanna sa ngraf.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, how often two (or more) nodes / edges are part of the same triples in the graph.

Tagairtí:

- minicíocht: féach ar an téarma ‘frequency / minicíocht’
- comh-: De Bhaldraithe (1978) [3]*, Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Níl an réimír Béarla ‘co-’ i bhFoclóir De Bhaldraithe mar théarma ar leith, ach úsáidtear é (agus a leagan Gaeilge ‘comh-’ i roinnt maith focail ann.
- Is é ‘cómh’ atá i bhFoclóir Uí Dhuinnín, ach glactar leis gurb in an focal céanna.
- De réir Fhoclóir Uí Dhónaill, scríobhtar có(i)- seachas comh- nuair atá an réimír seo curtha roimh focal a thosaíonn le ‘m’ nó le ‘n’, mar a tharlaíonn anseo.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘frequency / minicíocht’.

comhéadan (ainmfhocal): interface

Sainmhíniú (ga): Conradh a dhéantar idir dhá (nó níos mó) cuid de chód, de phróiseas, nó de chóras ríomhfhoghlama a shainmhíníonn cén chaoi a oibríonn siad lena chéile.

Sainmhíniú (en): A protocol made between two (or more) parts of code, of a process, or of a machine learning system that defines how they interoperate.

Tagairtí:

- comhéadan: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir Uí Dhónaill ‘comhéadan’ mar théarma geolaíochta. I gcomhthéacs geolaíochta, is ionann comhéadan agus an áit (fhisiceach) a thagann dhá rud le chéile. I gcomhthéacs ríomheolaíochta, sin an coincheap céanna atá taobh thiar de ‘interface’ – an áit ina thagann dhá chuid de chód nó de phróiseas le chéile.
- Tá ‘comhéadan’ ar Tearma.ie (i gcomhthéacs ríomheolaíochta) chomh maith.

comhéifeacht (ainmfhocal): coefficient

Sainmhíniú (ga): Uimhir scálach a úsáidtear chun uimhir nó athróg eile a mhéadú fúithi.

Sainmhíniú (en): A scalar value multiplied with another number or variable.

Tagairtí:

- comhéifeacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice sna foclóirí thuas.

comhéifeacht comhghaolúcháin (ainmfhocal): correlation coefficient

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, luach (a scríobhtar go minic mar ‘r’) idir -1 agus 1 léiríonn cé chomh mór, agus i cén treo, is atá an comhghaol idir dhá shraith sonraí.

Sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value (often written as ‘r’) between -1 and 1 that describes how strong, and in what direction, correlation is between two datasets.

Tagairtí:

- comhéifeacht: féach ar an téarma ‘coefficient / comhéifeacht’
- comhghaolúcháin: Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘coefficient / comhéifeacht’
- Féach chomh maith ar an téarma ‘correlation / comhghaol’
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to correlate / comhghaolaigh’

comhghaol (ainmfhocal): correlation

Sainmhíniú (ga): Cáilíocht mhatamaiticiúil a dhéanann cur síos ar cé chomh maith is a luíonn dhá shraith uimhreacha lena chéile.

Sainmhíniú (en): A mathematical quantity that describes how well two lists of numbers relate.

Tagairtí:

- comhghaol: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir Uí Dhónaill ‘comhghaol’ mar théarma matamaitice. Luann Stórchiste ‘comhéifeacht comhghaolúcháin’ mar ‘correlation coefficient’, téarma bunaithe as an bhfréamh céanna.
- Más é ‘correlation coefficient’ atá i gceist, ba cheart ‘comhéifeacht comhghaolúcháin’ a úsáid i bhfianaise a bhfuil le feiceáil i Stórchiste.

comhghaolaigh (briathar): to correlate

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, comhghaol a fháil idir dhá shraith sonraí.

Sainmhíniú (en): In a mathematical context, to find the correlation between two datasets.

Tagairtí:

- comhghaolaigh: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice i bhFoclóir Uí Dhónaill.

comhthéacs cóid (ainmfhocal): environment

Sainmhíniú (ga): Comhthéacs a úsáidtear chun tionscadal cóid a scaradh ó thionscadal eile, agus ina bhfuil leaganacha áirithe de gach uile leabharlann chóid atá in úsáid stóráilte agus sainmhínithe.

Sainmhíniú (en): A context that is used to keep various coding projects isolated, and in which specific versions of coding libraries are stored and defined.

Tagairtí:

- comhthéacs: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- cóid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Tá an focal ‘cóid’ i bhFoclóir Uí Dhuinnín, ach is le brí ‘a code, a codex, a book’ atá sé luaite. Ní dócha go rabhthas ag trácht ar cóid ríomhaireachta sa bhFoclóir sin, toisc é a bheith níos sine, agus aidhm níos ginearálta (seachas teicniúil) a bheith aige.
- Tá ‘timpeallacht’ ar Focloir.ie agus ar Tearma.ie lena aghaidh seo. Sin ráite, meastar go mbeadh sé sin rud beag ró-litriúil – tá an cuma ar an scéal ó Fhoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin (mar shampla) go mbíonn ‘timpeallacht’ úsáidte chun trácht ar chúrsaí a bhaineann leis an saol. Luann Foclóir Uí Dhónaill le ‘surroundings’ é – sin le rá, baineann sé leis an rudaí atá timpeall ar rud. Ní shin atá i gceist le ‘environment’ cóid. Is éard atá i gceist le ‘environment’ cóid ná cnuasach leabharlanna atá úsáidte mar chuid de thionscadal cóid amháin. Ní hé go bhfuil siad ‘timpeall’ air. An choincheap is tábhachtaí ná, i gcomhthéacs cóid amháin, is ionann an t-ordú ‘python’ agus Python 3.7. I gcomhthéacs eile, is ionann an t-ordú ‘python’ agus Python 3.9. Agus ar eile. Mar sin, séard a dhéanann comhthéacs cóid ná comhthéacs a thabhairt don ríomhaire le go dtuigfeadh sé na horduithe atá tugtha dó.

córas feabhsúcháin (ainmfhocal): optimiser

Sainmhíniú (ga): An córas a dhéanann samhail ríomhfhoghlama a fheabhsú.

Sainmhíniú (en): The system that optimises a machine learning model.

Tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- feabhsúchán: féach ar an téarma ‘optimisation / feabhsúchán’.

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá réimse leathan téarmaí eile ar fáil a mbeadh brí chomhchosúil leo (córas feabhsaithe, mar shampla), ach meastar gur é ‘córas feabhsúcháin’ an ceann is léire acu sin sa gcomhthéacs seo. Thairis sin, níl ‘feabhsaitheoir’ le feiceáil i bhfoclóir dúchasach ar bith, agus ní ghlactar leis mar sin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to optimise / feabhsaigh’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘optimisation / feabhsúchán’.

córas intleachta saorga (córas IS) (ainmfhocal): artificial intelligence (AI) (system)

Sainmhíniú (ga): Córas ríomhaireachta a bhfuil mar aidhm aige gníomhú ar nós go bhfuil intleacht nó cumas smaointe aige. Ní bhíonn intleacht shaorga bunaithe ar chórais ríomhfhoghlama i gcónaí, ach is sórt intleachta saorga iad chuile chóras ríomhfhoghlama.

Sainmhíniú (en): A computational system that aims to act as though it has intelligence or the ability to think. Artificial intelligence is not always based on machine learning, but all machine learning systems are forms of artificial intelligence.

Tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- intleacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- saorga: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tagann an téarma seo as an aidhm atá le hintleacht shaorga .i. gníomhú ar nós go bhfuil intleacht ann (‘intleacht’) gan í a bheith ann dáiríre (‘saorga’).

córas réasúnaíochta (ainmfhocal): reasoner

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, córas a úsáideann rialacha loighce chun fíricí nua a réamhinsint.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, a system that uses logical rules to predict new facts.

Tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réasúnaíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Cé go bhfuil ‘réasúnaí’ i bhFoclóir De Bhaldraithe mar ‘reasoner’ is i gcomhthéacs daoine amháin atá an téarma sin luaite. Thairis sin, tá an téarma sin luaite mar leagan den téarma Béarla ‘rationalist’ i bhFoclóir De Bhaldraithe agus i bhFoclóir Uí Dhónaill – sainmhíniú nach luíonn leis an úsáid atá de dhíth anseo. Ní ghlactar le ‘réasúnaí’ mar sin.
- Toisc gur córas ríomhaireachta a bhíonn i gceist i gcónaí le ‘reasoner’, meastar go bhfuil ‘córas réasúnaíochta’ soiléir mar théarma. Thairis sin, cloíonn sé le téarmaí eile sa bhFoclóir seo (atá bunaithe chomh maith ar an bhfocal réasúnaíocht).
- Féach chomh maith ar an téarma ‘reasoning / réasúnaíocht’.

córas rialtachta (ainmfhocal): regulariser

Sainmhíniú (ga): Córas a dhéanann samhail ríomhfhoghlama a thabhairt chun rialtachta le linn á traenála.

Sainmhíniú (en): A system that regularises a machine learning model as it is being trained.

Tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- riallacht: féach ar an téarma ‘to regularise / tabhair chun rialtachta’

Nótaí Aistriúcháin:

- Frása iomlán ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs ginearálta.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to regularise / tabhair chun rialtachta’.

cothromóid (ainmfhocal): equation

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs na matamaitice, abairt matamaiticiúil scoilte ina dhá leath ag an gcomhartha ‘=’, agus a deir go bhfuil an luach céanna ag dá thaobh.

Sainmhíniú (en): In the context of mathematics, a mathematical statement split into two parts by the sign ‘=’, and that says that the two halves of the statement on either side have the same value.

Tagairtí:

- cothromóid: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí cheannann chéanna.

creatlach (ainmfhocal): framework

Sainmhíniú (ga): Struchtúr teibí a úsáidtear chun feiniméan a léiriú nó a thuiscint i bhfoirm ghinearálta.

Sainmhíniú (en): An abstract structure used to describe or understand a phenomenon in a general form.

Tagairtí:

- creatlach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

creatlach ailínithe struchtúir (ainmfhocal): structural alignment framework

Sainmhíniú (ga): An chreatlach atá mar phríomh-thoradh ar an tráchtas seo, a dhéantar trí réamhinsintí na hipitéise ar ailíniú struchtúir a chur i bhfeidhm.

Sainmhíniú (en): The framework that is the core result of this thesis, which is a result of the predictions of the structural alignment hypothesis.

Tagairtí:

- creatlach: féach ar an téarma ‘framework / creatlach’
- ailíniú: féach ar an téarma ‘alignment / ailíniú’
- struchtúr: féach ar an téarma ‘structure / struchtúr’

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as téarmaí eile anseo.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘framework / creatlach’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘alignment / ailíniú’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘structure / struchtúr’.

cruthaigh (briathar): to instantiate

Sainmhíniú (ga): Cruth a chur ar réad (matamaiticiúil nó ríomhaireachta), go háirithe de réir creatlaí sainmhínithe éigin.

Sainmhíniú (en): To create a (mathematical or computational) object, especially according to a strictly defined framework.

Tagairtí:

- cruthaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Don chuid is mó, is ionann ‘instantiation’ (mar phróiseas) agus rud a chruthú. Úsáidtear ‘cruthaigh’ mar sin.
- Toisc gur coincheap ginearálta agus leathan atá i gceist leis an téarma seo, tá sé iomlán ceart go leor focail agus frásaí comhchiallacha a úsáid ina ionad seo, m.sh. cum, cruth a chur ar, srl. ag braith ar an gcomhthéacs.
- Tá ‘áscaigh’, as an bhfocal ‘ásc’ ar Tearma.ie – focal nach bhfuil bunús ar bith leis i bhFoclóir Uí Dhónaill, De Bhaldraithe, ná Uí Dhuinnín. Ní ghlactar le ‘áscaigh’ mar sin.

cruthú (ainmfhocal): instantiation (process)

Sainmhíniú (ga): An próiseas a bhaineann le réad (matamaiticiúil nó ríomhaireachta) a chruthú.

Sainmhíniú (en): The process relating to the instantiation of a (mathematical or computational) object.

Tagairtí:

- cruthaigh: féach ar an téarma ‘to instantiate / cruthaigh’

Nótaí Aistriúcháin:

- Déanann an téarma seo trácht ar an bpróiseas a bhaineann le rud a chruthú; .i. an cruthú féin. Ní féidir an téarma seo a úsáid chun trácht ar an réad atá mar thoradh / aschur ar an bpróiseas céanna.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to instantiate / cruthaigh’.

cuardach hipear-pharaiméadar (ainmfhocal): hyperparameter search

Sainmhíniú (ga): an cur chuige a úsáidtear chun na hipear-pharaiméadair is fearr a fháil do shamhail ríomhfhoghla.

Sainmhíniú (en): the approach used to find the optimal hyperparameters for a machine learning model.

Tagairtí:

- cuardach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- hipear-pharaiméadar: féach ar an téarma ‘hyperparameter / hipear-pharaiméadar’

Nótaí Aistriúcháin:

- Cuirtear ‘hipear-pharaiméadar’ sa nginideach iolra toisc go mbíonn cuardach déanta, don chuid is mó, chun níos mó ná hipear-pharaiméadar amháin a fháil.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘hyperparameter / hipear-pharaiméadar’.

cuir amach (ainmfhocal): to output

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a fháil mar aschur uaidh.

Sainmhíniú (en): In the context of a system, process, or function, to get data as an output from it.

Tagairtí:

- cuir amach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma ar fáil le brí chomhchosúil ó na foclóirí thuas.
- Tá go leor slite eile chun é seo a rá. Mar shampla, ‘chuir an fheidhm X amach’, ‘is é X a bhí mar thoradh ar an bhfeidhm’ ‘bhí X curtha as an bhfeidhm’, ‘rinneadh an fheidhm X a chur amach’, srl. Ní ann sa téarma thuas ach sampla amháin.
- Cé go ndéanann Foclóir Uí Dhuinín trácht ar an bhfrása seo, úsáideann sé i gcomhthéacsanna ar leith é.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘output / aschur’; tá samplaí ann chomh maith ar cé chaoi ‘to input’ a chur in iúl leis an téarma sin.

cuir ar siúl (briathar): to run

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomheolaíochta, próiseas a thosú.

Sainmhíniú (en): In the context of computer science, to begin a process.

Tagairtí:

- cuir ar siúl: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]
- ar siúl: féach ar an téarma ‘running / ar siúl’

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá go leor téarmaí eile ar féidir (agus ar ceart) iad a úsáid chomh maith: tosaigh, próiseáil, cuir ar siúl, cuir ar bun, srl. Níl cúis ar bith gan iad sin a úsáid más fearr leat iad. Tugtar sampla amháin thuas ní toisc gurb é is fearr, ach toisc gur rogha mhaith amháin atá ann.
- Tá ‘rith’ ar Tearma.ie agus, de réir Fhoclóir Uí Dhónaill, is cosúil gur féidir é a úsáid sa gcomhthéacs seo chomh maith. Sin ráite, tá ‘cuir ar siúl’ luaite thuas toisc go cloíonn sé leis an téarma ‘running / ar siúl’ (agus toisc nach bhfuil fianaise i bhfoclóir dúchasach ar bith faoi an féidir ‘ag rith’, nó mar sin, a úsáid).
- Féach chomh maith ar an téarma ‘running / ar siúl’

cuir in ord (briathar): to rank

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs liosta nó sraithe, é a eagrú de réir luach a mball.

Sainmhíniú (en): In the context of a list or sequence, to order it according to the values of its elements.

Tagairtí:

- (cuir) in ord: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ord: féach ar an téarma ‘rank / ord’

Nótaí Aistriúcháin:

- De réir Fhoclóir Uí Dhónaill, tá an bhrí céanna ag ‘ordaigh’ – ach bíonn an leagan sin úsáidte i comhthéacs litríochta amháin. Móide sin, bíonn go leor samplaí den fhrása ‘cuir in ord’ nó ‘in ord’ sna foclóirí thuas – rud a fhágann go bhfuil níos mó fianaise lena aghaidh sin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘rank / ord’.

cuir isteach (i) (ainmfhocal): to input (into)

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí ionchuir a tabhairt dó.

Sainmhíniú (en): In the context of a system, process, or function, to give it input data.

Tagairtí:

- cuir isteach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma a fáil le brí chomhchosúil ó na foclóirí thuas.
- Mar shampla, is féidir ‘cuireadh X isteach sa bhfeidhm’ a úsáid chun ‘X was input into the function’ a chur in iúl.
- Tá an frása ‘cuir isteach’ ar fad le fáil i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir De Bhaldraithe i gcomhthéacs comhchosúil (ach ní i gcomhthéacs ríomheolaíochta, cinnte).
- Féach chomh maith ar an téarma ‘input / ionchur’.

cúlú (ainmfhocal): regression

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, an próiseas a bhaineann le cothromóid líne a fháil a dhéanann cur síos cruinn ar phatrúin uimhriúla i sraith sonraí.

Sainmhíniú (en): The the context of mathematics, the process relating to finding a linear equation that accurately describes the numerical patterns in a data set.

Tagairtí:

- cúlú: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann an trí fhoinsé thuas an téarma seo mar théarma matamaitice.

cumadóireacht (aidiacht): generative

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs intleachta saorga, in ann aschur casta (m.sh. téacs fada, íomhánna, srl), a bhfuil cosúlacht éigin aige le healaín nó saothar duine, a chruthú.

Sainmhíniú (en): In the context of artificial intelligence, able to create complex output (such as long text or images) that has some resemblance to human works or art.

Tagairtí:

- cumadóireacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá giniúnach ar Tearma.ie os a chomhair seo, ach ní léir ó Fhoclóir Uí Dhónaill, Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, Uí Dhuinnín, ná De Bhaldraithe go bhfuil bunús leis sin. De réir na bhfoclóirí sin, bíonn ‘giniúint’ níos cosúla le giniúint páistí ná le hiarracht ar chruthú ealaíne / téacs. Ach luann siad uilig ‘cumadóireacht’ mar théarma a bhfuil an bhrí sin go díreach leis, agus glactar leis sin mar sin.
- Is focal sa tuiseal ginideach é seo; an fréamh atá leis ná ‘cumadóireacht’.
- Cé go bhfuil cathú ann ‘cruthaitheach’ nó ‘cruthaíocht’ a úsáid (as an bhfréamh ‘cruthú’), tá ciall ar leith acu siúd cheana nach n-oireann don téarma seo.

cúpla-sonra (ainmfhocal): few-shot

Sainmhíniú (ga): Cur chuige mion-fheabsaithe ina bhfuil an tsamhail réamh-thraenáilte in ann cúpla sonra ó thacar sonraí nua a fheiceáil le linn á mion-fheabhsaithe.

Sainmhíniú (en): A finetuning protocol in which the pretrained model is able to see a few data points from the new data set during finetuning.

Tagairtí:

- cúpla: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- sonra: féach ar an téarma ‘database / bunachar sonraí’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘n-shot / n-sonra’.

cuspoir (ainmfhocal): object

Sainmhíniú (ga): in abairt thríarach (a, f, c), an nód deireanach c atá mar sprioc ag an bhfaisnéis f .

Sainmhíniú (en): in a triple (s, p, o), the final node o that acts as the tail of the predicate p .

Tagairtí:

- cuspoir: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triaracha mar abairtí teangeolaíochta le hainmní, le faisnéis, agus le cuspoir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

dáileadh (ainmfhocal): distribution

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs tacar / liosta uimhreacha, léiriú staitistiúil ar mhinicíocht na luachanna atá ann.

Sainmhíniú (en): In the context of a set / list of numbers, a statistical description of how often each value occurs.

Tagairtí:

- dáileadh: Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma ar fáil sa gcomhthéacs matamaiticiúil céanna i Stórchiste.
- Níl an téarma seo luaite i comhthéacs comhchosúil i bhFoclóir ar bith eile atá á úsáid anseo.

dearadh (ainmfhocal): architecture

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, an struchtúr matamaiticiúil atá ar líonra néarach.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, the mathematical structure of a neural network.

Tagairtí:

- dearadh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear ‘dearadh’ seachas ‘ailtireacht’ toisc gurb é an rud is tábhachtaí ná cé chaoi a rinneadh an líonra néarach a dhearadh; sin le ré, rogha an dearthóra.
- Níl cúis ar bith ann, ar thaobh na ríomheolaíochta de, idirdhealú a dhéanamh idir ‘design’ agus ‘architecture’ (agus úsáidtear mar an gcéanna an dá fhocal). Tá ‘dearadh’ níos léire i nGaeilge toisc go mbíonn ailtireacht ag trácht, den chuid is mó, ar ailtireacht foirgneamh (mar a fheictear i bhFoclóir Uí Dhónaill). Roghnaítear ‘dearadh’ seachas ‘ailtireacht’ mar sin.

deimhneach (aidiacht): positive (of number)

Sainmhíniú (ga): ag caint ar uimhir, níos mó ná 0.

Sainmhíniú (en): regarding a number, above 0.

Tagairtí:

- deimhneach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma ar fáil leis an mbrí chéanna sna foclóirí thuas.
- Níor cheart an téarma seo a úsáid chun trácht ar shamplaí atá fíor (.i. nach bhfuil mar fhrith-shamplaí).
- Féach chomh maith ar an téarma ‘positive (triple)’ / fíor-abairt (thriarach).

deimhnigh (ainmfhocal): to validate

Sainmhíniú (ga): Próiseas deimhnithe a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama.

Sainmhíniú (en): To perform validation on a machine learning model.

Tagairtí:

- deimhnigh: féach ar an téarma ‘validation / deimhniú’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘validation / deimhniú’

deimhniú (ainmfhocal): validation

Sainmhíniú (ga): An próiseas a úsáidtear chun a mheas cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama le linn a traenála.

Sainmhíniú (en): The process that is used to estimate how well (or how poorly) a machine learning model works while it is being trained.

Tagairtí:

- deimhniú: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas, ach is le brí chomhchosúil atá sé luaite.

dénártha (aidiacht): binary

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomheolaíochta, bunaithe ar dhá luach / rogha / aicme / srl amháin (0 agus 1, go hiondúil).

Sainmhíniú (en): In the context of computer science, based on only two values / choices / classes / etc (typically 0 and 1).

Tagairtí:

- dénártha: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach le fáil ó na foclóirí thuas.

dírithe (aidiacht): directed

Sainmhíniú (ga): Ag tagairt ar ceangal in abairt thriarach, ag ceangal an nód tosaigh (an ainmfhocal) leis an nód deiridh (an cuspóir) in ord.

Sainmhíniú (en): Regarding an edge in a triple, providing an order-aware mapping of a source node (the subject) to a target node (the object).

Tagairtí:

- dírithe: Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear an téarma seo i gcomhthéacs treo radhairc, aidhm ghunna, agus ar eile. Sin ráite, tá an bhrí sin an-ghar don bhrí atá i gceist anseo. Glactar leis an téarma mar sin.

diúltach (aidiacht): negative (of number)

Sainmhíniú (ga): ag caint ar uimhir, faoi 0.

Sainmhíniú (en): regarding a number, below 0.

Tagairtí:

- diúltach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil sna foclóirí thuas.
- Níor cheart an téarma seo a úsáid chun trácht a dhéanamh ar ‘negative samples’ ná ar ‘negative sampling’ (srl).
- Féach chomh maith ar an téarma ‘negative (sample) / frith-shampla’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘negative sampler / frith-shamplóir’.

dlús (ainmfhocal): density

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), cé chomh dlúth is atá sé.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph (or subgraph), how dense it is.

Tagairtí:

- dlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

dlúth (aidiacht): dense

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), an-cheangailte le codanna eile den ghráf / den fho-ghraif.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph (or subgraph), highly connected with other parts of the same graph / subgraph.

Tagairtí:

- dlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

dóchúlacht (ainmfhocal): probability

Sainmhíniú (ga): An seans go dtarlóidh teagmhas randamach.

Sainmhíniú (en): The chance that a random event will occur.

Tagairtí:

- dóchúlacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Sé ‘dóigheamlacht’ a fheictear i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach meastar gurb in litriú eile ar an bhfocal céanna.
- Seachas sin, tá an téarma seo ar fáil go díreach ó na foclóirí thuas.

éadlús (ainmfhocal): sparsity

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), cé chomh éadlúth is atá sé.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph (or subgraph), how sparse it is.

Tagairtí:

- éadlús: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe agus Foclóir Uí Dhónaill an téarma seo mar théarma eolaíochta i gcomhthéacs aeir / an atmaisféir, ach leis an mbrí chéanna.
- Tá go leor téarmaí eile (.i. tearc, gann, srl), ach úsáidtear ‘éadlús’ toisc gur ‘dlús’ an focal atá ar a mhalairt de rud.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘sparse / éadlúth’.

éadlúth (aidiacht): sparse

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), gan mórán ceangail le codanna eile den ghraf / den fho-ghraf.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph (or subgraph), lowly connected with other parts of the same graph / subgraph.

Tagairtí:

- éadlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe agus Foclóir Uí Dhónaill an téarma seo mar théarma eolaíochta i gcomhthéacs aeir / an atmaisféir, ach leis an mbrí chéanna.
- Tá go leor téarmaí comhchiallacha eile (.i. tearc, gann, srl), ach úsáidtear ‘éadlúth’ toisc gur ‘dlúth’ an focal atá ar a mhalairt de rud.

eantrópacht (ainmfhocal): entropy

Sainmhíniú (ga): Tomhas ar cé chomh neamhordaithe is atá dáileadh staitistiúil.

Sainmhíniú (en): A measure of disorder in statistical distributions.

Tagairtí:

- eantrópacht: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil i bhFoclóir Uí Dhónaill.

éifeachtacht (ama, fhuinnimh) (ainmfhocal): efficiency

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomheolaíochta, cé chomh maith is atá samhail nó próiseas ar thaobh an ama / úsáid fhuinnimh de.

Sainmhíniú (en): In the context of computer science, how effective a model is according to time taken or energy used.

Tagairtí:

- éifeachtacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna ó na foclóirí thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘performance / éifeachtacht (ama, taisc)’.

éifeachtacht (ama, taisc) (ainmfhocal): performance

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomheolaíochta, cé chomh maith is a dhéanann samhail nó próiseas tasc éigin de réir tomhais éigin.

Sainmhíniú (en): In the context of computer science, how well a model or process does some job as measured by some metric.

Tagairtí:

- éifeachtacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna ó na foclóirí thuas.
- De réir na bhfoclóirí thuas, ní dhéanann an Ghaeilge idirdhealú idir éifeachtacht ama (cé chomh sciobtha is a dhéantar tasc éigin) agus éifeachtacht taisc (cé chomh maith is a dhéantar tasc éigin). Tá an fhadhb céanna ag an mBéarla, mar a tharlaíonn. Mar fhreagra air, moltar tuilleadh comhthéacs a thabhairt nuair is gá (.i. trí ‘éifeachtacht ama’ nó ‘éifeachtacht taisc’ a úsáid).

faisnéis (ainmfhocal): predicate

Sainmhíniú (ga): In abairt thriarach (a, f, c) , an ceangal c a cheanglaíonn an t-ainmfhocal a leis an gcuspóir c .

Sainmhíniú (en): In a triple (s, p, o) , the predicate p that connects the subject s to the object o .

Tagairtí:

- cuspóir: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triaracha mar abairtí teangeolaíochta le hainmní, le faisnéis, agus le cuspóir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

faoi fhéin-mhaoirseacht (aidiacht): self-supervised

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, traenáilte i gcaoi a chruthaíonn lipéid / luacha aschuir chearta ó na sonraí ionchuir (mar shampla, trí focal a bhaint as abairt, agus i ndiaidh sin iarracht a dhéanamh as an bearna sin san abairt a líonadh le réamhinsint ón tsamhail fhoghlama).

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, trained in such a way that expected output labels / values are created from the training data (for example, by removing a word from a sentence and then attempting to fill the blank in the sentence using a machine learning model).

Tagairtí:

- féin-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- maoirseacht: féach ar an téarma ‘supervised / faoi mhaoriseacht’

Nótaí Aistriúcháin:

- * Ní bhíonn ‘féin-’ luaite mar réimír i bhFoclóir Uí Dhuinín.
- Féach ar an téarma ‘supervised / faoi mhaoriseacht’.
- Féach ar an téarma ‘supervision / maoirseacht’.

faoi leath-mhaoirseacht (aidiacht): semi-supervised

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, traenáilte ar shonraí ionchur a bhfuil na lipéid / luacha aschuir chearta nasctha leo uaireanta, ach ní i gcónaí.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, trained on input data that is sometimes, but not always, linked to expected output labels / values.

Tagairtí:

- leath-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- maoirseacht: féach ar an téarma ‘supervised / faoi mhaoriseacht’

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe trí réimír ar leith i gcomhair ‘semi-’: leath-, breac-, agus scoth-. Sin ráite, ní fheictear ach ‘leath-’ i gcomhthéacs matamaitice. Thairis sin, is féidir ‘leath-’ a úsáid ní hamháin chun ‘half’ a chur in iúl, ach chun ‘partial’ a chur in iúl chomh maith. Sin an-tábhachtach, toisc gurb in atá i gceist le ‘semi-supervised’ ná go bhfuil cuid de na sonraí ionchuir gan lipéad / luach aschur (nach ionann ach leathchuid acu go díreach i gcónaí). Toisc go bhfuil ciall le ‘leath-’ fós sa gcomhthéacs sin, agus toisc é a bheith úsáidte go minic cheana i gcúrsaí matamaitice, glactar leis.
- Féach ar an téarma ‘supervised / faoi mhaoriseacht’.
- Féach ar an téarma ‘supervision / maoirseacht’.

faoi mhaoirseacht (aidiacht): supervised

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, traenáilte le sonraí ionchuir agus lena bhfuiltear as súil leis mar aschur (m.sh. íomhánna de chait agus de mhadraí, agus lipéad ‘cat’ nó ‘madra’ ar gach uile íomhá ann chun ligean don chóras ríomhfhoghlama a fháil amach an luíonn a aschur féin leis an bhfírinne).

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, trained with input data and with the expected output values (for example, images of cats and dogs, with the label ‘cat’ or ‘dog’ on each image so that the machine learning model can determine if its prediction matches the ground truth).

Tagairtí:

- maoirseacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir Uí Dhónaill ‘maoirseacht’ i gcomhthéacs an-chosúil lena bhfuil de dhíth anseo: ‘maoirseacht a dhéanamh ar obair, to supervise work.’ Is léir nach ag trácht ar chórais ríomhfhoghlama atá sé, áfach. Cé is moite de sin, más cuí ‘maoirseacht’ i gcomhthéacs oibre duine, is cosúil gur cuí i gcomhthéacs oibre ríomhaire é chomh maith.
- Tá cúpla roghanna eile ann don téarma seo – stiúrtha agus riartha. Is léir ó Fhoclóir Uí Dhónaill go bhfuil an briathar ‘riar’ níos ceangailte le riar dlí / gnóthaí / srl, seachas le maoirseacht de shórt éigin a dhéantar ar obair chóras ríomhfhoghlama. Ina theannta sin, baineann ‘stiúir’ mar bhriathar le rudaí a dhíriú nó a threorú, seachas le maoirseacht ar obair.
- Níl an téarma seo le fáil ar Tearma.ie i gcomhthéacs ríomhfhoghlama ag uair á chumtha anseo (cé go bhfuil sé ann i gcomhthéacsanna eile ann). Tá idir ‘faoi mhaoirseacht’ agus ‘maoirsithe’ ar Tearma.ie. Ní ghlactar le ‘maoirsithe’ toisc nach bhfuil fianaise ann don fhocal sin i bhfoclóir dúchasach ar bith.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘supervision / maoirseacht’.

feabhsaigh (briathar): to optimise

Sainmhíniú (ga): Samhail ríomhfhoghlama a chur chun cinn trína cuid paraiméadar a nuashonrú. Is ionann feabhsú agus foghlaim ar leibhéal matamaiticiúil.

Sainmhíniú (en): To improve a machine learning model by updating its parameters. At a mathematical level, optimisation is learning.

Tagairtí:

- feabhsaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an téarma seo ar fáil díreach ó na foclóirí thuas le brí chomhchosúil.
- Tá ‘optamaigh’ ar Tearma.ie, ach ní léir ón suíomh sin cén fáth nár leor ‘feabhsaigh’. Thairis sin, ní bhíonn trácht ar ‘optamaigh’ mar fhocal i bhfoclóir dúchasach ar bith, agus tá an bhrí cheannann chéanna ag ‘feabhsaigh’ sa gcomhthéacs seo. Glactar le ‘feabhsaigh’ seachas le ‘optamaigh’ mar sin.
- Is é ‘feabhsú’ (seachas ‘feabhsaigh’) atá i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin.

feabhsúchán (ainmfhocal): optimisation

Sainmhíniú (ga): An próiseas a bhaineann le samhail ríomhfhoghlama a fheabhsú.

Sainmhíniú (en): The process related to optimising a machine learning model.

Tagairtí:

- feabhsúchán: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘to optimise / feabhsaigh’.

fearann (ainmfhocal): domain

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, tacar luacha ar féidir iad a úsáid mar ionchur ar fheidhm éigin. I gcomhthéacs faisnéise i ngraf eolais, tacar nód ar féidir leo bheith mar ainmnithe in abairtí triaracha leis an bhfaisnéis sin.

Sainmhíniú (en): In the context of mathematics, the set of values that can be input into some function. In the context of a predicate in a knowledge graph, the set of nodes that can be used as subjects in triples with that predicate.

Tagairtí:

- fearann: De Bhaldraithe (1978) [3]*, Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó Stórchiste leis an mbrí chéanna i gcomhthéacs matamaitice.
- * Cé go bhfuil an téarma seo i bhFoclóir De Bhaldraithe, ní luaitear comhthéacs ar bith leis, agus níl sé cinnte mar sin an raibh brí mhatamaiticiúil i gceist ann nó nach raibh.
- Cé go bhfuil an focal seo i bhFoclóir Uí Dhónaill, i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, agus i bhFoclóir Uí Dhuinín, is mar limistéar talún seachas mar thacar luacha matamaitice a bhíonn sé luaite iontu.

feidhm (ainmfhocal): function

Sainmhíniú (ga): Próiseas nó cur chuige ríomhaireachta atá sainmhínithe (m.sh. mar chód).

Sainmhíniú (en): A computational process or algorithm that can be precisely defined (i.e. in code).

Tagairtí:

- feidhm: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo ach amháin i Stórchiste. Cé is moite de sin, is léir go bhfuil úsáid teicniúil leis (.i. ‘Vital functions, feidhmiú an choirp.’ i bhFoclóir De Bhaldraithe).
- Is é ‘feidhm de’ a úsáidtear chun trácht ar ionchur feidhmeanna matamaitice, de réir Fhoclóir De Bhaldraithe. (.i. feidhm de X, feidhm d’athróg éigin).

feidhm de péire (pointí) (ainmfhocal): pairwise function

Sainmhíniú (ga): Feidhm a bhfuil péire pointí sonraí mar ionchur aici.

Sainmhíniú (en): A function that takes a pair of data points as input.

Tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma ‘function / feidhm’
- péire: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- pointe: féach ar an téarma ‘pointwise function / feidhm de phointe’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘pointwise function / feidhm de phointe’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘function / feidhm’.

feidhm de phointe (ainmfhocal): pointwise function

Sainmhíniú (ga): Feidhm a bhfuil pointe sonraí amháin mar ionchur aici.

Sainmhíniú (en): A function that takes a single data point as input.

Tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma ‘function / feidhm’
- pointe: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘function / feidhm’.

feidhm de thacar (pointí) (ainmfhocal): setwise function

Sainmhíniú (ga): Feidhm a bhfuil tacar pointí sonraí mar ionchur aici.

Sainmhíniú (en): A function that takes a set of data points as input.

Tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma ‘function / feidhm’
- tacar: féach ar an téarma ‘set / tacar’
- pointe: féach ar an téarma ‘pointwise function / feidhm de phointe’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘pointwise function / feidhm de phointe’.
- Féach ar an téarma ‘function / feidhm’.

feidhm ghníomhachtaithe (ainmfhocal): activation function

Sainmhíniú (ga): Feidhm neamh-líneach, m.sh. *softmax* nó *ReLU*, a úsáidtear idir chisil i líonra néarach.

Sainmhíniú (en): A non-linear function, such as softmax or ReLU, that is used between layers in a neural network.

Tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma ‘function / feidhm’
- ghníomhachtaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear ‘gníomhachtaithe’ le cúis mhaith – is éard a dhéanann feidhm ghníomhachtaithe ná ligean do líonra néarach níos mó ná ciseal amháin a bheith aige. Gan í, ní bheifí in ann ach ciseal amháin a úsáid i gcaoi fhiúntach ar leibhéal matamaiticiúil. Sin é rá, bíonn ciseal eile ghníomhachtaithe ag an bhfeidhm ghníomhachtaithe.
- Is é ‘gníomhachtaigh’ atá ar Tearma.ie chomh maith.
- Féach ar an téarma ‘function / feidhm’.

feidhm phionóis (ainmfhocal): loss function

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, feidhm a dhéanann luach an phionóis a áireamh don tsamhail sin ar thacar sonraí éigin.

Sainmhíniú (en): In the context of a machine learning model, a function that calculates the loss value of that model on some set of data points.

Tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma ‘function / feidhm’
- pionós: féach ar an téarma ‘loss / pionós’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘function / feidhm’.
- Féach ar an téarma ‘loss / pionós’.

feidhm scórála (ainmfhocal): scoring function

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs samhlacha leabaithe graif eolais, feidhm a dhéanann scór inchreidteachta a thabhairt d'abairt thríarach.

Sainmhíniú (en): In the context of knowledge graph embedding models, a function that assigned a plausibility score to a triple.

Tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma ‘function / feidhm’
- scóráil: féach ar an téarma ‘to score / scóráil’

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe go díreach as dá théarma eile sa bhFoclóir Tráchtas.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘function / feidhm’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to score / scóráil’.

feidhm shiogmóideach (aidiacht): sigmoid function

Sainmhíniú (ga): An fheidhm $\sigma(x) = 1/(1 + e^{-x})$ (a bhfuil cruth cosúil leis an litir ‘s’ air agus é breactha).

Sainmhíniú (en): The function $\sigma(x) = 1/(1 + e^{-x})$ (which has a shape similar to the letter s when plotted).

Tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma ‘function / feidhm’
- siogma: Ó Dónaill (1977) [2]
- -óideach: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl an focal ‘siogmóideach’ ann i bhfoclóir ar bith atá á úsáid agam, ach is féidir an téarma a chruthú i nGaeilge mar a rinneadh i mBéarla as an litir Gréigise (siogma) agus an iarmhír ‘-óideach’.

fíor-abairt (thríarach) (ainmfhocal): positive (triple)

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graf eolais, abairt thríarach atá mar chuid de GE, agus a ndéantar frith-shamplaí as.

Sainmhíniú (en): In the context of knowledge graphs, a ground-truth triple from the KG from which various negatives are generated.

Tagairtí:

- abairt: féach ar an téarma ‘triple / abairt thríarach’
- thríarach: féach ar an téarma ‘triple / abairt thríarach’
- fíor: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní bhaineann an téarma seo le huimhreacha deimhneacha, agus níor cheart an aidacht ‘deimhneach’ a úsáid chun trácht ar fhíor-abairtí triaracha.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘counterexample / frith-shampla’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘positive / deimhneach’.

fo-ghraf (ainmfhocal): subgraph

Sainmhíniú (ga): Cuid de ghraf eolais, atá mar ghraf eolas (níos lú) é féin.

Sainmhíniú (en): A part of a knowledge graph that itself is a (smaller) knowledge graph.

Tagairtí:

- fo-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- graf: féach ar an téarma ‘graph / graf’

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe go díreach as na focail thuas.
- Tá ‘fo-’ i bhFoclóir Uí Dhuinnín, ach leis an mbrí ‘faoi’ seachas ‘mar chuid de’.

fo-thacar (ainmfhocal): subset

Sainmhíniú (ga): Tacar a dhéantar as baill ó tacar (nó tacair) eile, agus nach bhfuil ann ach baill ó na tacair sin.

Sainmhíniú (en): A set whose elements come from another set (or sets), and which only contains those elements.

Tagairtí:

- fo-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- tacar: féach ar an téarma ‘set / tacar’
- fo-thacar: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarmaí díreach ar fáil le bríonna chomhchosúla.
- Tá an téarma ‘fo-thacar’ le fáil go díreach i gcomhthéacs matamaiticiúil i bhFoclóir Uí Dhónaill.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘set / tacar’.

fo-thacar (ainmfhocal): batch

Sainmhíniú (ga): Tacar sonraí tógtha as an tacar traenála a thugtar do shamhail ríomhfhoghlama agus í ag foghlaim (.i. le linn an phróisis traenála). Uaireanta, úsáidtear fo-thacar de thacar teisteála / deimhnithe le linn an phróisis teisteála / deimhnithe chomh maith.

Sainmhíniú (en): A set of data points taken from the training set that is given to a machine learning model as it is learning (i.e. as a part of the training process). Sometimes, batches of the testing and validation sets are used during testing and validation as well.

Tagairtí:

- fo-: féach ar an téarma ‘subset / fo-thacar’
- tacar: féach ar an téarma ‘set / tacar’
- fo-thacar: féach ar an téarma ‘subset / fo-thacar’

Nótaí Aistriúcháin:

- Is é ‘baise’ atá ar Tearma.ie ina chomhair seo. Tá an téarma sin le feiceáil i bhFoclóir Uí Dhónaill le brí chomhchiallach. Sin ráite, is éard is ‘batch’ ann ná fo-thacar den tacar traenála, teisteála, nó deimhnithe. Meastar mar sin go bhfuil fo-thacar níos cruinne sa gcomhthéacs seo
- Féach chomh maith ar an téarma ‘set / tacar’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘subset / fo-thacar’.

foghlaim cheart (ainmfhocal): correct fitting

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, foghlaim réasúnta iomlán atá in ann patrúin ghinearálta an tacaí thraenála a fhoghlaim gan a bheith ag ró-fhoghlaim ná an foghlaim go heasnamhach.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, reasonably complete learning that can extract general patterns from the training set without overfitting or underfitting.

Tagairtí:

- foghlaim: féach ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’
- ceart: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’.

foghlaim dhomhain (ainmfhocal): deep learning

Sainmhíniú (ga): Cur chuige ríomhfhoghlama a úsáideann líonraí néaracha móra (le an-chuid ciseal iontu).

Sainmhíniú (en): A machine learning approach that uses large neural networks (with many layers).

Tagairtí:

- foghlaim: féach ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’
- domhain: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá ‘domhainfhoghlaim’ ar Tearma.ie. Bíonn úsáid ‘domhain’ mar réimír le feiceáil i bhFoclóir Uí Dhónaill in dá théarma ar leith – ‘domhainmhachnamh’ agus ‘domhainiascaireacht’ – rud a chuireann le fios go bhfuil an úsáid sin inghlactha. Sin ráite, cé go bhfuil an-chuid samplaí d’úsáid an téarma ‘domhain’ mar aidiacht, níl sé le feiceáil mar réimír ach go hannamh (sa dá fhocal luaite cheana). Meastar go mbeadh ‘foghlaim dhomhain’ níos léire ó thús deireadh toisc nach mbíonn an cleachtadh ann i nGaeilge réimíreanna a úsáid in ainneoin aidiachtaí ach go hannamh.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’.

foghlaim easnamhach (ainmfhocal): underfitting

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, foghlaim neamh-iomlán a fhágann nach bhfuil an tsamhail in ann patrúin ghinearálta a fhoghlaim ón tacar traenála.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, incomplete learning that results in the model not being able to learn general patterns from the training set.

Tagairtí:

- foghlaim: féach ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’
- easnamhach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Is é ‘easnamh’ seachas ‘easnamhach’ atá i bhFoclóir Uí Dhuinn.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’

folaigh (aidiacht): latent

Sainmhíniú (ga): Ag trácht ar veicteoir, ar leabú, nó ar paraiméadair i samhail ríomhfhoghlama, ag trácht ar eolas atá foghlamtha nó impleachtaithe. Is cisil fholaigh iad chuile chiseal i líonra néarach seachas an ciseal ionchuir agus an ciseal aschuir.

Sainmhíniú (en): Of a vector, embedding, or parameters in a machine learning model, representing information that is learned or implicit. In a neural network, all layers except the input and output layers are latent layers.

Tagairtí:

- folach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Feictear ‘teas folaigh’ mar théarma eolaíochta i bhFoclóir De Bhaldraithe, agus glactar leis sa gcomhthéacs seo mar analach leis sin.
- Úsáidtear an focal ‘folach’ toisc go mbíonn leabuithe / paraiméadair / srl folaigh ‘i bhfolach’ – ní bhítear in ann a rá cad dó a sheasann siad toisc matamaitic na samhlacha ríomhfhoghlama a bheith ró-chasta lena bheith tuigte go díreach ag dhaoine.

foshuíomh (ainmfhocal): assumption

Sainmhíniú (ga): Ráiteas a chuirtear i gcás gur fíor é.

Sainmhíniú (en): A statement that is taken to be true.

Tagairtí:

- foshuíomh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- De réir Fhoclóirí Uí Dhónaill agus De Bhaldraithe, is téarma fealsúnachta é seo. Cloíonn sé sin leis an gcomhthéacs eolaíochta atá i gceist leis an tráchtas seo.
- Is féidir ‘cur i gcás’ nó ‘beirtear leis’ a úsáid chomh maith i bhfrása chun brí chomhchosúil leis seo a chur in iúl.

(frása le ‘ceangailte’) (ainmfhocal): connectivity

Sainmhíniú (ga): Cé chomh ceangailte is atá cuid de ghraf eolais (.i. nód nó ceangal) le codanna eile den ghraf céanna.

Sainmhíniú (en): How connected one part of a knowledge graph (i.e. a node or edge) is with other parts of the same graph.

Tagairtí:

- ceangailte: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl téarma dó seo ar fáil go díreach ó Fhoclóir Uí Dhónaill, De Bhaldraithe, Uí Dhónaill agus Uí Maoileoin, ná Uí Dhuinín. Cé go bhfuil dlús ann (mar ‘density’ i gcomhthéacs eolaíochta), is iomaí saghsanna dlúis atá ann i ngraf eolais, agus níl ‘connectivity’ ach ar cheann amháin acu sin. Fágtar gan téarma ar leith ina chomhair seo mar sin. Moltar frása leis an téarma ‘ceangailte’ a úsáid.
- Samplaí: Cé chomh ceangailte is atá rud, nód atá an-cheangailte le nóid eile, srl.

(frása le ‘gaolmhar’) (ainmfhocal): family

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, grúpa samhlacha atá cosúil lena chéile, agus a thagann ón smaoineamh / ón mbun-samhail chéanna.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, a group of models that are similar to each other, and that come from the same idea / base model.

Tagairtí:

- gaolmhar: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Moltar ‘gaolmhar’ a úsáid i bhfrása. Mar shampla ‘The TransE family of models’ -i, ‘TransE agus na samhlacha gaolmhara leis’.
- Cé go mbíonn ‘gaolmhar’ bainteach go minic le clanna, is léir ó Fhoclóir Uí Dhónaill agus ó Fhoclóir De Bhaldraithe nach mar sin amháin a bhíonn sé. Glactar leis mar théarma toisc go ndéanann sé cur síor ar an gcaoi atá samhlacha ríomhfhoghlama gaolmhara ceangailte lena chéile (ar nós clann, beagnach) gan bheith ag braith ar théarma míchuí / sa gcomhthéacs mícheart (.i. teaghlach / clann / muintir).
- Tá ‘fine’ luaite ar Tearma.ie (mar shampla, tá ‘fine clófhoirne’ acu mar ‘font family’). Ní luíonn an úsáid seo le sampla Fhoclóir Uí Dhónaill ná le sampla Fhoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, a luann ‘fine’ mar ‘family’ nó cine daoine amháin, gan trácht ar úsáid níos leithne ná sin. Ní ghlactar le ‘fine’ anseo mar sin.

(frása le ‘toise’) (ainmfhocal): dimensionality

Sainmhíniú (ga): Ag trácht ar spás veicteora, líon na n-uimhreacha atá i ngach uile veicteoir sa spás céanna; nó, an t-airí a bhaineann le rud a bhfuil toisí aige.

Sainmhíniú (en): Regarding a vector space, the number of elements contained in each vector in that space; or, the property of having dimensions.

Tagairtí:

- toise: féach ar an téarma ‘dimension / toise’

Nótaí Aistriúcháin:

- féach ar an téarma ‘dimension / toise’

frith-shampla (ainmfhocal): negative (sample)

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graf eolais, abairt thriarach bhréagach a úsáidtear mar fhrith-shampla.

Sainmhíniú (en): In the context of knowledge graphs, a fake triple that is used as a counterexample.

Tagairtí:

- frith-: féach ar an téarma ‘counterexample / frith-shampla’
- sampla: féach ar an téarma ‘sample / shampla’

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear frith-shampla toisc gurb in, go díreach, a bhfuil i gceist sa gcás seo. Ní uimhir atá ann agus mar sin níl sé ‘diúltach’ in aon chor – ina ainneoin sin, is sampla bréagach traenála é.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘counterexample / frith-shampla’

frith-shampla (ainmfhocal): counterexample

Sainmhíniú (ga): Sonra a úsáidtear chun cur in iúl do shamhail ríomhaireachta rud atá mícheart nó ná chheart dó a fhoghlaim.

Sainmhíniú (en): A data point that is used to instruct a machine learning model about something that is incorrect or that should not be learned.

Tagairtí:

- frith-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- sampla: féach ar an téarma ‘sample / sampla’

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní fheictear ‘frith-shampla’ i bhfoclóir ar bith, ach amháin an réimír ‘firth-’ agus focal ‘sampla’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘negative (sample) / frith-shampla’.

frith-shamplóir (ainmfhocal): negative sampler

Sainmhíniú (ga): cuid de shamhail leabaithe graif eolais a chruthaíonn frith-shamplaí don tsamhail chéanna.

Sainmhíniú (en): the part of a knowledge graph embedding model that creates negative samples for the model.

Tagairtí:

- frith-: féach ar an téarma ‘negative / frith-shampla’
- samplóir: féach ar an téarma ‘sampler / samplóir’

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní úsáidtear ‘*samplóir diúltach’ toisc gur samplóir é seo a chruthaíonn frith-shamplaí. Níl tada ‘diúltach’ ag baint leis de reir mar a úsáidtear an focal ‘diúltach’ i nGaeilge.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘negative / frith-shampla’,
- Féach chomh maith ar an téarma ‘sampler / samplóir’.

gan feiceáil (aidiacht): unseen

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs tacar sonraí (m.sh. tacar teisteála / deimhnithe), gan a bheith úsáidte / feicthe le linn an phróisis thraenála ar shamhail ríomhfhoghlama.

Sainmhíniú (en): In the context of a dataset (such as the testing / validation set), not being used / seen during the training phase of a machine learning model.

Tagairtí:

- gan feiceáil: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma iomlán ar fáil ó na foclóirí thuas.

gan mhaoirseacht (aidiacht): unsupervised

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, traenáilte ar shonraí ionchuir gan samplaí ar bith dá bhfuiltear ag súil leis mar aschur. Mar shampla, nuair a dhéantar aicmiú ionduchtach, bíonn pointí ionchur ann, ach ní bhíonn lipéad / aicme cheart na bpointe ar fáil roimh ré.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, trained on input data without any examples of what is expected as output. For example, when performing clustering, input points are given, but no information on their labels / classes are given.

Tagairtí:

- maoirseacht: féach ar an téarma ‘supervised / faoi mhaoirseacht’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘supervised / faoi mhaoirseacht’.
- Féach ar an téarma ‘supervision / maoirseacht’.

graf (ainmfhocal): graph

Sainmhíniú (ga): Struchtúr sonraí ina shamhlaítear sonraí mar nóid agus mar cheangail eatarthu.

Sainmhíniú (en): A data structure in which data is modelled as nodes and the connections between them.

Tagairtí:

- graf: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Cé go bhfuil ‘graf’ istigh sa bhFoclóir Beag, is i gcomhthéacs graif líne amháin a luaitear é.
- Focal díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.

graf eolais (GE) (ainmfhocal): knowledge graph (KG)

Sainmhíniú (ga): Bunachar sonraí a shamhlaíonn eolas mar nóid agus na ceangail eatarthu. Bíonn lipéad ar chuile nód / ceangal, agus bíonn chuile cheangal dírithe.

Sainmhíniú (en): A database consisting of labelled nodes representing concepts and directed, labelled edges describing the relationships between them.

Tagairtí:

- graf: féach ar an téarma ‘graph / graf’
- eolas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Cé go bhfuil ‘graf’ istigh sa bhFoclóir Beag, is i gcomhthéacs graif líne amháin a luaitear é.
- Níl aistriúchán déanta ar an téarma seo cheana go bhfios don údar (fiú ar Tearma.ie). Cumtar téarma nua mar sin, as ‘graf’ agus as ‘eolas’ mar a cumadh i mBéarla é.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘graph / graf’.

hipear-pharaiméadar (ainmfhocal): hyperparameter

Sainmhíniú (ga): paraiméadar (nach bhfuil fhoghlamtha) nó socrú atá úsáidte chun algartam samhla foghlama a rith.

Sainmhíniú (en): a (non-learnable) parameter or setting that is used to run a machine learning algorithm.

Tagairtí:

- hipear-: Ó Dónaill (1977) [2]
- paraiméadar: féach ar an téarma ‘parameter / pharaiméadar’

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl an téarma iomlán ‘hipear-pharaiméadar’ ar fáil i bhfoclóir ar bith. Sin ráite, tá idir ‘hipear-’ (mar réimír) agus ‘paraiméadar’ (mar ainmfhocal) i bhFoclóir Uí Dhónaill, rud a spreagann an téarma seo go díreach.
- Is é hipearpharaiméadar a bhíonn ar Tearma.ie chomh maith.

hipitéis ar ailíniú struchtúir (ainmfhocal): structural alignment hypothesis

Sainmhíniú (ga): An hipitéis taobh thiar den tráchtas seo, a deir go bhfuil ailíniú idir struchtúr graif eolais agus cé chomh maith agus is féidir réamhinsint nasc a dhéanamh air.

Sainmhíniú (en): The central hypothesis of this thesis, which states that there is alignment between the structure of a knowledge graph and how well link prediction can be done on it.

Tagairtí:

- hipitéis: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ailíniú: féach ar an téarma ‘alignment / ailíniú’
- struchtúr: féach ar an téarma ‘structure / struchtúr’

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as téarmaí eile anseo (agus as ‘hipitéis’, atá luaite sa gcomhthéacs céanna sna foclóirí thuas).
- Féach chomh maith ar an téarma ‘alignment / ailíniú’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘structure / struchtúr’.

histegram (ainmfhocal): histogram

Sainmhíniú (ga): Breacadh a dhéanann cur síos ar dháileadh staitistiúil le colúin mhinicíochta i gcomhair chuile réimse luachanna sa dáileadh.

Sainmhíniú (en): A plot that summarises a statistical distribution using frequency columns for every range of values in the distribution.

Tagairtí:

- histegram: Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó Fhoclóir Uí Dhónaill agus ó Stórchiste.

idirmhír (ainmfhocal): intersection

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs dhá thacar (nó níos mó) fo-thacar na mball atá sna tacar sin ar fad.

Sainmhíniú (en): In the context of two or more sets, the subset of elements that are in all of those sets.

Tagairtí:

- idirmhír: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma le fáil i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir De Bhaldraithe leis an mbrí cheannann chéanna (.i. i gcomhthéacs tacar) is atá in gceist anseo.

inbhéarta (ainmfhocal): inverse (relation)

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs faisnéise i ngraf eolais, leagan contrártha d’fhaisnéis eile. Mar shampla, má tá f’ mar inbhéarta ar f, agus más fíor (a,f,c), is fíor (c,f’,a).

Sainmhíniú (en): In the context of a predicate in a knowledge graph, the reverse of another predicate. For example, if p’ is the inverse of p, and (s,p,o) is true, then (o,p’,s) is true.

Tagairtí:

- inbhéarta: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna i gcomhthéacs matamaitice.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘inverse / inbhéartach’.

inbhéartach (aidiacht): inverse

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs faisnéise i ngraf eolais, mar leagan contrártha d'fhaisnéis eile. Mar shampla, má tá f' mar inbhéarta ar f, agus más fíor (a,f,c), is fíor (c,f',a).

Sainmhíniú (en): In the context of a predicate in a knowledge graph, being a reverse of another predicate. For example, if p' is the inverse of p, and (s,p,o) is true, then (o,p',s) is true.

Tagairtí:

- inbhéartach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna i gcomhthéacs matamaitice.

inchreidteacht (ainmfhocal): plausibility

Sainmhíniú (ga): Airí ruda ar (dócha gur) fíor é.

Sainmhíniú (en): The property of being (likely) true.

Tagairtí:

- inchreidteacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma ar fáil go díreach ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs comhchosúil.

insamhail (briathar): to simulate

Sainmhíniú (ga): Samhlail ríomhfhoghlama (nó uirlisí ríomhaireachta eile) a úsáid chun próiseas casta a shamhlú i bhfoirm níos simplí.

Sainmhíniú (en): To use a machine learning model (or other computational tools) to model a complex process in a simpler form.

Tagairtí:

- insamhail: féach ar an téarma 'simulation / insamhladh'

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'simulation / insamhladh'.

insamhladh (ainmfhocal): simulation

Sainmhíniú (ga): Úsáid shamhla ríomhfhoghlama (nó uirlisí ríomhaireachta eile) chun próiseas casta a shamhlú i bhfoirm níos simplí.

Sainmhíniú (en): The use of a machine learning mode (or other computational tools) to model a complex process in a simpler form.

Tagairtí:

- insamhail: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl focal ar bith iomlán foirfe don téarma seo sna foclóirí atá á n-úsáid. Cé is moite de sin, tá brí chomhchosúil (nach mór) ag 'insamhail', agus tá an-bhuntaiste aige sin go bhfuil sé cosúil leis an bhfocal 'samhail', atá in úsáid chomh maith sa tráchtas seo. Roghnaíodh mar sin é.
- Is é ionsamhail atá ar Focloir.ie, ach is é 'insamhail' atá i bhFoclóir Uí Dhónaill. Mar is iondúil sa saothar seo, tugtar aird d'Fhoclóir Uí Dhónaill amháin sa gcás seo.

intleacht shaorga (IS) (coincheap) (ainmfhocal): artificial intelligence (AI) (concept)

Sainmhíniú (ga): An coincheap taobh thiar de chórais intleachta saorga; nó, an intleacht atá acu mar choincheap teibí.

Sainmhíniú (en): The concept behind artificial intelligence systems; or, the intelligence they have as an abstract concept.

Tagairtí:

- intleacht: féach ar an téarma ‘artificial intelligence (AI) (system) / córas intleachta saorga’
- saorga: féach ar an téarma ‘artificial intelligence (AI) (system) / córas intleachta saorga’

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní féidir an téarma seo a úsáid chun trácht a dhéanamh ar chóras intleachta shaorga. Ní bhaineann an focal ‘intleacht’ ach le coincheap teibí na hintleachta (féach ar Foclóir Uí Dhónaill mar fhianaise air sin).
- Féach chomh maith ar an téarma ‘artificial intelligence (AI) (system) / córas intleachta saorga’.

ionadaíochta (aidiacht): representative

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs fo-thacar de thacar sonraí, in-úsáidte mar ionadaí ar an tacar sonraí iomlán toisc na patrúin chéanna a bheith ann. I gcomhthéacs samhlacha ríomhfhoghlama, in ann achoimre leathan a dhéanamh ar phatrúin i dtacar sonraí ar a raibh sé traenáilte.

Sainmhíniú (en): In the context of a subset of a dataset, able to be used in place of the whole dataset because it contains the same patterns. In the context of machine learning models, able to provide a general summary of the patterns in the dataset on which it was trained..

Tagairtí:

- ionadaíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma ar fáil le brí chomhchosúil. I bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, déantar trácht ar an téarma seo i gcomhthéacs daoine / polaitíocht (.i. ionadaí poiblí) amháin.
- Déanann ‘ionadaíocht’ trácht ar rud atá úsáidte in ionad ruda eile. Sin go díreach a bhfuil i gceist leis an téarma seo: má tá fo-thacar sonraí ionadaíochta ann, is féidir an fo-thacar sin a úsáid in ionad an tacair mhór as a tháinig sé.

ionchur (ainmfhocal): input

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a chuirtear isteach lena bheith úsáidte chun sprioc éigin a bhaint amach (m.sh. áireamh luach éigin).

Sainmhíniú (en): In the context of a system, process, or function, data that is provided to be used to achieve an end (such as the calculation of a certain value).

Tagairtí:

- ionchur: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe ‘ionchur’ mar théarma teileachumarsáide – sin le rá, i gcomhthéacs an-chosúil leis an gcomhthéacs seo. Sin ráite, is cosúil go bhfuil an téarma ‘ionchur’ (i gcomhthéacs teileachumarsáide) ag trácht ar ionchur mar choincheap, seachas mar shonraí nó mar réad ríomhaireachta. Mar sin, is dócha gur cirte a rá ‘tá dhá uimhir mar ionchur ag an bhfeidhm’ nó ‘tá dhá uimhir ionchuir ag an bhfeidhm’ seachas ‘* tá dhá ionchur ag an bhfeidhm’.
- Ní léir ó na Foclóirí thuas an féidir briathar a dhéanamh as seo (.i. *ionchuir). Mar sin, moltar frása le ‘ionchur’ a úsáid nuair atá briathar de dhíth; m.sh. ‘tógann an fheidhm dhá uimhir isteach (mar ionchur)’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to input / cuir isteach’.

íosluach (ainmfhocal): minimum

Sainmhíniú (ga): An luach is ísle ar féidir a fháil (mar shampla, le linn feabhsaithe samhla ríomhfhoghlama).

Sainmhíniú (en): The lowest value that can be obtained (for example, during the optimisation of a machine learning model).

Tagairtí:

- íosluach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- íos-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]
- luach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir De Bhaldraithe. Luaitear é (gan chomhthéacs) chomh maith i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin. Tá an dá chuid den téarma seo luaite le bríonna comhchosúla chomh maith sna foclóirí eile thuas.

íosluach logánta (ainmfhocal): local minimum

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs feabhsaithe nó ríomhfhoghlama, luach atá íseal i gcomparáid le luacha eile in éineacht leis, ach nach gcaithfidh gurb é an luach is ísle ar féidir é a fháil (.i. ní chaithfidh sé a bheith mar íosluach uilíoch).

Sainmhíniú (en): In the context of optimisation or machine learning, a value that is low compared to other values near it, but that may not be the lowest possible value (i.e. that may not be a global minimum).

Tagairtí:

- íosluach: féach ar an téarma ‘minimum / íosluach’
- logánta: féach ar an téarma ‘local / logánta’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘minimum / íosluach’
- Féach chomh maith ar an téarma ‘local / logánta’

íosluach uilíoch (ainmfhocal): global minimum

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs feabhsaithe nó ríomhfhoghlama, an luach is ísle ar féidir é a fháil riamh.

Sainmhíniú (en): In the context of optimisation or machine learning, the lowest value that can ever be obtained.

Tagairtí:

- íosluach: féach ar an téarma ‘minimum / íosluach’
- uilíoch: féach ar an téarma ‘global / uilíoch’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘minimum / íosluach’
- Féach chomh maith ar an téarma ‘global / uilíoch’

le lipéad (aidiacht): labelled

Sainmhíniú (ga): Ag tagairt ar nód nó ar ceangal, rud a bhfuil lipéad (uimhir, téacs, nó eile) curtha leis mar shuaithéantas.

Sainmhíniú (en): Referring to a node or edge, having a label (number, text, etc) attached to it as an identifier.

Tagairtí:

- le: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- lipéad: féach ar an téarma ‘label / lipéad’

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear frása réamhfhoclach anseo seachas briathar nua a chumadh.
- Is é ‘lipéadaithe’ atá ar Tearma.ie – ach níl an focal sin le fáil i bhfoclóir dúchasach ar bith. Ní ghlactar leis mar sin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘label / lipéad’.

leabharlann (chóid) (ainmfhocal): library

Sainmhíniú (ga): Cnuasach cóid caighdeánach a chuirtear le chéile chun cuidiú le tionscadail chóid eile, agus atá ar fáil (den chuid is mó) go poiblí agus saor in aisce.

Sainmhíniú (en): A collection of standardised code that is put together to help with other coding projects, and that is (typically) available publicly and for free.

Tagairtí:

- leabharlann: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- cód: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * tá an focal ‘cóid’ i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach is le brí ‘a code, a codex, a book’ atá sé luaite. Ní dócha go rabhtas ag trácht ar chóid ríomhaireachta sa bhFoclóir sin, toisc é a bheith níos sine, agus aidhm níos ginearálta (seachas teicniúil) a bheith aige.
- Luann na foclóirí eile ‘cóid’ le brí chomhchiallach le ‘code’ ríomhaireachta.
- Is trí analach a cruthaíodh an téarma Béarla ‘library’, toisc leabharlann chóid a bheith úsáidte mar chnuasach cóid caighdeánach a bhfuil rochtain go forleathan (agus saor in aisce) air chun córais ríomhaireachta a fhorbairt. Ní droch-analach é sin – agus ní bhraitheann sé ar choir chainte an Bhéarla ach ar choincheap teibí. Glactar leis mar sin, agus úsáidtear ‘leabharlann’ anseo.
- Cuirtear an focal ‘cóid’ leis seo (.i. ‘leabharlann chóid’, seachas ‘leabharlann’) toisc nach bhfuil an úsáid seo an-choitianta i nGaeilge, agus toisc gur léire é mar théarma leis an sainmhíniú sin. Sin ráite, ní gá an focal ‘cóid’ a choinneáil leis más léir ón gcomhthéacs cad atá i gceist (agus go háirithe má tá an téarma ‘leabharlann chóid’ luaite cheana).
- Tá an-chathú le téarma a chuma as nua – ‘códlann’. Cé go bhfuil ‘cóid’ agus ‘-lann’ in úsáid go forleathan i nGaeilge, ní cainteoir dúchais mé, agus ní mhothóinn compordach téarma mar sin a chruthú nuair atá téarma eile (.i. ‘leabharlann chóid’) in ann an bhrí cheannann chéanna a chur in iúl gan focal ar leith a chumadh as nua.

leabú (ainmfhocal): embedding

Sainmhíniú (ga): próiseas ríomhfhoghlama a dhéanann nód nó ceangal a chur i spás veicteora; nó, an veicteoir é féin sa spás veicteora a chuireann nód nó ceangal in iúl.

Sainmhíniú (en): a machine learning process that places nodes or edges into a vector space; or, the vector itself in embedding space that represents a node or edge.

Tagairtí:

- leabú: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear ‘leabú’ sna foclóirí chun tagairt a dhéanamh ar leabú fisiciúil: mar shampla, cloch a leabú i moirtéal. Sin ráite, níl sa mbrí nua (ríomheolaíochta) seo ach leabú i rud neamh-fhisiciúil – spás veicteora. Mar sin, glactar le húsáid an téarma seo.

leabú graif eolais (LGE) (ainmfhocal): knowledge graph embedding (KGE)

Sainmhíniú (ga): Próiseas ríomhfhoghlama a bhfuil leabú graif eolais amháin mar thoradh air; nó, leabú amháin a fhaightear mar thoradh air sin.

Sainmhíniú (en): The machine learning process of embedding a single knowledge graph into vector space; or, a single embedding obtained from said process.

Tagairtí:

- leabú: féach ar an téarma ‘embedding / leabú’
- graf eolais: féach ar an téarma ‘knowledge graph (KG) / graf eolais (GE)’

Nótaí Aistriúcháin:

- Fágтар san uimhir uatha an téarma ‘graf eolais’ toisc nach mbíonn ach graf amháin á leabú ag aon uair amháin / ag aon samhail amháin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘embedding / leabú’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘knowledge graph (KG) / graf eolais (GE)’.

leagan (ainmfhocal): instantiation (concept)

Sainmhíniú (ga): Sampla de choincheap nó de chreatlach, nach ionann agus réad matamaiticiúil / ríomhaireachta.

Sainmhíniú (en): An instance or example of a concept or framework, other than a mathematical / computational object.

Tagairtí:

- leagan: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní i gcomhthéacs eolaíochta a luaitear an téarma seo, ach is le brí chomhchosúil atá sé luaite.
- Más gá a léiriú gur rud coinceiteach atá i gceist le ‘leagan’, seachas rud teibí, moltar ‘coinceiteach’ a úsáid, i dtaca le Foclóir Uí Dhónaill agus Foclóir De Bhaldraithe.
- Tá an t-aistriúchán céanna luaite i dtéarma eile sa bhfoclóir seo. Sin ráite, tá an bhrí a bhaineann le ‘leagan’ i nGaeilge leathan go leor le go bhfuil sé in ann seasamh isteach sa dá chás. Beidh sé léir go leor ón gcomhthéacs cén ceann acu atá i gceist.
- Is é ‘ascú’ atá ar Tearma.ie Ní ghlahtar leis sin toisc nach bhfuil fianaise dó sna foclóirí dúchasacha. Thairis sin, is cosúil go dtagann sé an bhfréamh ‘ásc’ atá luaite i bhFoclóir Uí Dhónaill mar fhocal nach mbíonn úsáid leis ach amháin i gcúpla frása áirithe ar leith. Ní mheastar go bhfuil sé oiriúnach mar théarma mar sin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘representation / leagan’.

leagan infheidhmithe (ainmfhocal): implementation

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomheolaíochta, cód infheidhmithe de shamhail ríomhfhoghlama nó d'algartam eile i dteanga ríomheolaíochta.

Sainmhíniú (en): In the context of computer science, executable code of a machine learning model or other algorithm in a coding language.

Tagairtí:

- leagan: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- feidhmigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Is féidir an-chuid leaganacha ar leith a chruthú de gach uile shamhail ríomhfhoghlama (i dteangacha ríomheolaíochta ar leith, mar shampla). Ní bhíonn leagan ar bith ‘níos cirte’ ná leagan eile – déanann siad an rud céanna. Is mar seo a chinneadh an focal ‘leagan’ a úsáid – tugann sé le fios gur féidir leaganacha eile, atá ar chomhchéim lena chéile, a chruthú.
- Ar an leibhéal is bunúsaí, bíonn feidhm le gach uile ‘implementation’. Ní ‘implementation’ gan bheith in ann é a chur ar siúl ar ríomhaire. Mar sin, baineann feidhmiú mar choincheap go díreach le ‘implementation’ mar théarma.

leagan infheidhmithe caighdeánach (ainmfhocal): reference implementation

Sainmhíniú (ga): Leagan infheidhmithe a chuirtear ar fáil mar shampla d’fhorbróirí cóid eile, go háirithe mar leagan caighdeánach de.

Sainmhíniú (en): An implementation that is made available for other developers, especially as a standard version.

Tagairtí:

- leagan: féach ar an téarma ‘implementation / leagan infheidhmithe’
- feidhmigh: féach ar an téarma ‘implementation / leagan infheidhmithe’

Nótaí Aistriúcháin:

- Bhíothas idir dhá chomhairle maidir leis an téarma seo – ‘leagan infheidhmithe caighdeánach’ nó ‘leagan infheidhmithe samplach’. Tá an-chiall leo araon. Glacadh le ‘leagan infheidhmithe caighdeánach’ toisc gurb in atá i gceist le ‘reference implementation’, nach mór i gcónaí ná leagan infheidhmithe a chuirtear i leabharlann chóid.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘implementation / leagan infheidhmithe’.

leagan (ainmfhocal): representation

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs leabuithe graif eolais, leabú nó veicteoir a dhéanann ionad (ar leibhéal matamaiticiúil) réada nó coincheapa sa ngraf.

Sainmhíniú (en): In the context of knowledge graph embeddings, an embedding or vector that (at a mathematical level) stands for an object or concept in the graph.

Tagairtí:

- leagan: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní i gcomhthéacs eolaíochta a luaitear an téarma seo, ach is le brí chomhchosúil atá sé luaite.
- Is minic a úsáidtear an téarma ‘representation’ i gcomhthéacs nach bhfuil teicniúil / matamaiticiúil; m.sh. ‘Each node in a knowledge graph is a representation of a real-world object or concept’. Cé go bhfuil an frása sin an-teicniúil ann féin, ní gá téarma sainmhínte a úsáid chun ‘representation’ a chur in iúl ann. Ina leithéid sin de chás, is leor ‘cur síos’ (nó frása eile cosúil leis sin) chun an bhrí sin a chur in iúl. Mar shampla, ‘Déanann gach uile nód i ngraf eolas cur síos ar réad nó ar coincheap a bhaineann leis an domhan’.

- Ina theannta sin, is minic gur féidir an focal ‘léiriú’ a úsáid. Cé go mbeifeá in ann ‘léiriú’ a úsáid seachas ‘leagan’ anseo, glactar le leagan toisc go bhfuil brí níos cúinge leis, rud a ligeann dó trácht ar rud díreach ar leith gan mearbhall a chur ar an léitheoir.
- Más leagan briathair (.i. ‘to represent’) atá uait, moltar: ‘déan ionad (ruda)’, ‘seas do’, frása le ‘cur síos / léiriú’, nó mar sin (féach ar Fhoclóir De Bhaldraithe chun tuilleadh samplaí a fháil).

líonra (ainmfhocal): network

Sainmhíniú (ga): Tacar ina bhfuil nóid agus na ceangail eatarthu.

Sainmhíniú (en): A set of nodes and the connections between them.

Tagairtí:

- líonra: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní bhíonn ‘líonra’ luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas, cé go mbíonn sé sa gcaint agus i litríocht chomhaimseartha leis an mbrí sin. Thairis sin, is sórt líonra é líonra néarach, cé nach líonra fisiceach é.

líonra cairdis (ainmfhocal): social network

Sainmhíniú (ga): Graf nó graf eolais ina gcuireann nóid daoine in iúl, agus ina mbíonn ceangail ann a léiríonn cén gaol / baint atá ag daoine lena chéile.

Sainmhíniú (en): A graph or knowledge graph in which nodes represent people, and edges represent the relations / connections the people have with each other.

Tagairtí:

- líonra: féach ar an téarma ‘network / líonra’
- cairdeas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an dá fhocal (líonra agus cairdeas) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas le brí chomhchosúil.
- Tá roinnt roghanna eile ann (m.sh. líonra gaolta). Cé go bhfuil brí níos leithne aige sin (ní hionann gaol agus gaol clainne amháin), is mar líonra cairdis i ndáiríre a bhíonn i mórchuid na ‘social networks’. Thairis sin, is as líonra cairdis ar líne (m.sh. ar Facebook) a tháinig an téarma seo i dtosach.
- Níor cheart ‘líonra sóisialta’ a úsáid – tagann sé sin díreach as an mBéarla gan tuiscint gur ionann ‘sóisialta’ agus rud a bhaineann le sochaí nó le cumas / tuiscint sóisialta na ndaoine.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘network / líonra.’

líonra néarach (LN) (ainmfhocal): neural network (NN)

Sainmhíniú (ga): Cur chuige agus struchtúr ríomhfhoghlama bunaithe ar úsáid néaróg saorga.

Sainmhíniú (en): An approach to, and structure of, machine learning based on artificial neurons.

Tagairtí:

- líonra: féach ar an téarma ‘network / líonra’
- néarach: féach ar an téarma ‘neural / néarach’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach chomh maith ar an téarma ‘network / líonra’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘neural / néarach’.

líonra néarach graif (LNG) (ainmfhocal): graph neural network (GNN)

Sainmhíniú (ga): Líonra néarach atá in ann eolas ó ghraif a fhoghlaim, agus taisc ar graif a chur i gcrích (m.sh. aicmiú nód nó réamhinsint nasc), go háirithe nuair atá an líonra néarach sin bunaithe ar chomhéadan sheachadta teachtaireachtaí.

Sainmhíniú (en): A neural network that is able to learn graph-based information and solve graph-based tasks (such as node classification or link prediction), especially when that neural network is based on a message-passing interface.

Tagairtí:

- líonra néarach: féach ar an téarma ‘neural network (NN) / líonra néarach (LN)’
- graf: féach ar an téarma ‘graph / graf’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach chomh maith ar an téarma ‘neural network (NN) / líonra néarach (LN)’.

líonra ríomhairí (ainmfhocal): computer network

Sainmhíniú (ga): Graf nó graf eolais ina gcuireann nóid ríomhairí in iúl, agus ina mbíonn ceangail ann a léiríonn gur féidir le dá ríomhaire nascadh lena chéile.

Sainmhíniú (en): A graph or knowledge graph in which nodes represent computers, and edges represent the that two computers can connect to each other.

Tagairtí:

- líonra: féach ar an téarma ‘network / líonra’
- ríomhaire: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Tá ‘ríomhaire’ i bhFoclóir Uí Dhuinn le brí níos sine (ag trácht ar áireamhán seachas ar ríomhaire an lae inniu).
- Tá an dá fhocal (líonra agus ríomhaire) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas le brí chomhchosúil.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘network / líonra.’

lipéad (ainmfhocal): label

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais, téacs atá nasctha le nód nó le ceangal agus a chuireann in iúl céard dó a sheasann an nód / ceangal sin.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, text that is linked to a node or edge that indicates what that node / edge represents.

Tagairtí:

- lipéad: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

logánta (aidiacht): local

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif, sonraí, samlach, nó eile, ag trácht ar airíonna a bhaineann le codanna áirithe den ghraf / de na sonraí / den tsamhail, gan trácht airíonna an ruda iomláin. Frithchiallach leis an téarma ‘uillíoch’.

Sainmhíniú (en): In the context of a graph, data, a model, etc, relating to features of sub-parts of the graph / data / model without reference to properties of the whole. Antonym to ‘global’.

Tagairtí:

- logánta: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil ó na foclóirí thuas.
- Tá ‘áitiúil’ iomlán ceart go leor chomh maith de réir gach dealraimh. Sin ráite, is é logánta a nglac an Coiste Téarmaíochta leis ar Tearma.ie. Toisc nach bhfuil difríocht ar bith idir ‘áitiúil’ agus ‘logánta’ de réir na bhfoclóirí dúchasacha, glacadh le ‘logánta’ le go mbeadh comhaontú ar théarma caighdeánach amháin ann os a chomhair seo.

loighic (ainmfhocal): logic

Sainmhíniú (ga): An réimse staidéar a bhaineann le réasúnaíocht.

Sainmhíniú (en): The field of study relating to reasoning.

Tagairtí:

- loighic: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó na foinsí thuas leis an mbrí chéanna.

loighic shiombalach (ainmfhocal): symbolic logic

Sainmhíniú (ga): An brainse loighce a bhaineann le húsáid siombailí chun rialacha agus tairiscintí loighce a shamhlú.

Sainmhíniú (en): The branch of logic that relates to using symbols to model logical rules and propositions.

Tagairtí:

- loighic: féach ar an téarma ‘logic / loighic’
- siombalach: féach ar an téarma ‘symbolic / siombalach’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘logic / loighic’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘symbolic / siombalach’.

lucht faisnéise (ainmfhocal): information content

Sainmhíniú (ga): An t-eolas ar fad atá istigh i mbunachar nó tacar sonraí mar choincheap teibí nó mar réad neamhspleách ón gcaoi ina bhfuil na sonraí stóráilte / samhlaíthe.

Sainmhíniú (en): All of the information contained in a database or dataset as an abstract concept or as an object independent of the way in which the data is stored or modelled.

Tagairtí:

- lucht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- faisnéis: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- De réir Fhoclóir Uí Dhónaill, is ionann ‘lucht’ agus (i measc bríonna eile) ‘Content, charge; fill, capacity; cargo, load.’ Ina measc sin airítear lucht leictreach agus lucht loinge, rud a léiríonn go bhfuil úsáid leathan go leor aige mar fhocal. Ní fheictear téarma ar bith eile ann a bheadh ní ba oiriúnaí. Glactar le ‘lucht’ mar sin mar leagan de ‘content’ an Bhéarla sa gcomhthéacs seo.
- Ní hionann lucht faisneise agus ábhar na faisnéise – is coincheap staitistice é lucht faisnéise.

maoirseacht (aidiacht): supervision

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, cén chaoi a dhéantar samhail a thraenáil de réir na sonraí ionchuir atá aici.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, how a model is trained according to its input data.

Tagairtí:

- maoirseacht: féach ar an téarma ‘supervised / faoi mhaoirseacht’

Nótaí Aistriúcháin:

- Más é ‘semi-supervision’ atá i gceist, úsáid ‘leath-mhaoirseacht’. Más é ‘self-supervision’ atá i gceist, úsáid ‘féin-mhaoirseacht’.
- Féach ar an téarma ‘supervised / faoi mhaoirseacht’. Muna bhfuil maoirseacht ann le linn thraenála, úsáid ‘gan mhaoirseacht’.
- Féach ar an téarma ‘unsupervised / gan mhaoirseacht’.
- Féach ar an téarma ‘semi-supervised / faoi leath-mhaoirseacht’.
- Féach ar an téarma ‘self-supervised / faoi fhéin-mhaoirseacht’.

mapa (ainmfhocal): mapping

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhaireachta, bunachar a ligeann duit luach amháin (an ‘luach’) a fháil trí cheangal le luach eile (an eochair).

Sainmhíniú (en): In the context of computer science, a database that allows access to one value (called the ‘value’) using another value (called the ‘key’).

Tagairtí:

- mapa: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann na foclóirí thuas ar fad ‘mapa’ i gcomhthéacs mapa den domhan. Ní shin atá i gceist anseo, ach, toisc gurb é aidhm mapa ríomhaireachta ná ceangal éigin a dhéanamh idir dhá rud (le gur féidir leathrud a fáil ón leathrud eile), agus toisc gurb as an meafar sin a thagann úsáid ‘mapping’ i mBéarla, glactar leis an téarma sin anseo.
- Rogha eile a bhí sa bhfocal ‘léarscáil’. Ní cosúil ó na foclóirí thuas, áfach, cén ceann acu is fearr i gcomhthéacs ríomheolaíochta. Sin ráite, tá 2 bhuntáiste le ‘mapa’ – tá briathar ceangailte leis (‘mapáil’), agus tá idir ‘mapa’ agus ‘mapáil’ ar Tearma.ie cheana. Roghnaíodh ‘mapa’ mar sin.

mapáil; (briathar): to map

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomheolaíochta, mapa a chruthú.

Sainmhíniú (en): In the context of computer science, to create a map / mapping.

Tagairtí:

- mapáil: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann na foclóirí thuas ar fad ‘mapáil’ i gcomhthéacs mapa den domhan. Cé nach in an comhthéacs céanna is atá i gceist anseo, tá glactar le ‘mapáil’ toisc gur glacadh le ‘mapa’ sa bhfoclóir seo.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘mapping / mapa’.

meastachán (ainmfhocal): estimate

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, luach a dhéanann cur síos cainníochtúil ar fheiniméan éigin, gan a bheith iomlán cruinn.

Sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value that gives a quantitative description of some phenomenon, but which may not be entirely exact.

Tagairtí:

- meastachán: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma ar fáil mar téarma airgeadais / matamaitice ó na foclóirí thuas.
- Is féidir ‘tomhas’ a úsáid chomh maith (go háirithe sa gcaint) chun brí chomhchosúil leis seo a chur in iúl. Cé is moite de sin, roghnaíodh ‘meastachán’ mar théarma dó seo chun idirdhealú léir a dhéanamh idir ‘metric / tomhas’ agus ‘*estimate / tomhas’. Ar leibhéal neamh-fhoirmeálta, tá sé ceart go leor tomhas a úsáid leis an mbrí sin nuair is léir ón gcomhthéacs cén bhrí atá i gceist leis.
- Nuair is meastachán míchruinn (nach ionann agus mícheart) atá i gceist, moltar an téarma ‘garmheastachán’ (de réir Fhoclóir Uí Dhónaill agus Fhoclóir De Bhaldraithe).
- Tá an téarma seo comhchiallach leis an téarma ‘approximation / meastachán’ sa gcomhthéacs matamaitice / ríomheolaíochta atá i gceist anseo.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘approximation / meastachán’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘metric / tomhas’.

meastachán a dhéanamh (ar) (ainmfhocal): to approximate

Sainmhíniú (ga): Luach a mheas.

Sainmhíniú (en): To estimate a value.

Tagairtí:

- meastachán: féach ar an téarma ‘to estimate (about) / meastachán a dhéanamh (ar)’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘to estimate (about) / meastachán a dhéanamh (ar)’.

meastachán a dhéanamh (ar) (ainmfhocal): to estimate (about)

Sainmhíniú (ga): Luach a mheas.

Sainmhíniú (en): To estimate a value.

Tagairtí:

- meastachán: féach ar an téarma ‘estimate / meastachán’

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an téarma seo comhchiallach leis an téarma ‘to approximate / meastachán a dhéanamh (ar)’ sa gcomhthéacs matamaitice / ríomheolaíochta atá i gceist anseo.
- Féach ar an téarma ‘to approximate / meastachán a dhéanamh (ar)’.
- Féach ar an téarma ‘estimate / meastachán’.

meastachán (ainmfhocal): approximation

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, luach a dhéanann cur síos cainníochtúil ar fheiniméan éigin, gan a bheith iomlán cruinn.

Sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value that gives a quantitative description of some phenomenon, but which may not be entirely exact.

Tagairtí:

- meastachán: féach ar an téarma ‘estimate / meastachán’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘estimate / meastachán’.

measúnaigh (briathar): to evaluate

Sainmhíniú (ga): Próiseas teisteála nó deimhnithe a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama.

Sainmhíniú (en): To perform testing or validation on a machine learning model.

Tagairtí:

- measúnaigh: féach ar an téarma ‘evaluation / measúnú’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘evaluation / measúnú’

measúnú (ainmfhocal): evaluation

Sainmhíniú (ga): Próiseas a úsáidtear chun fáil amach cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama le linn a traenála, nó tar a éis sin.

Sainmhíniú (en): A process that is used to determine how well (or how poorly) a machine learning model works during its training, or after it has been trained.

Tagairtí:

- measúnú: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear ‘measúnú’ seachas ‘meas’ toisc é a bheith úsáidte i gcomhthéacs níos teicniúla, agus chun débhrí a sheachaint idir meas (mar smaoineamh) agus meas (mar mheasúnú).
- Cé is moite de sin, ní luaitear an téarma seo i gcomhthéacs ríomheolaíochta sna foclóirí thuas.

méid na bhfo-thacar (ainmfhocal): batch size

Sainmhíniú (ga): Cé mhéid pointí sonraí atá i chuile fho-thacar den tacar traenála / teisteála / deimhnithe.

Sainmhíniú (en): How many data points are in each batch of the training / testing / validation set.

Tagairtí:

- méid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- fo-thacar: féach ar an téarma ‘batch / fo-thacar’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘batch / fo-thacar’.

minicíocht (ainmfhocal): frequency

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais, cé chomh minic is a bhíonn nód / ceangal mar chuid d’abairtí triaracha sa ngraf.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, how often a node / edge is part of triples in the graph.

Tagairtí:

- minicíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an focal ‘minic’ (gan trácht ar ‘minicíocht’) i bhFoclóir Uí Dhuinín.
- Luann Foclóir Uí Dhónaill agus Foclóir De Bhaldraithe ‘minicíocht’ mar théarma leictreachais, agus le brí níos leithne (.i. minice).
- Luann Stórchiste ‘minicíocht’ mar théarma matamaitice.

mion-fheabhsú (briathar): to finetune

Sainmhíniú (ga): Samhail ríomhfhoghlama atá traenáilte cheana a thraenáil ar shonraí nua.

Sainmhíniú (en): To take a pre-trained machine learning model and train it further on new data.

Tagairtí:

- mion-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]
- feabhsú: féach ar an téarma ‘to optimise / feabhsaigh’

Nótaí Aistriúcháin:

- * Ní luaitear an téarma ‘mion-’ mar réimír i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin.
- Ní bhítear ag caint ar mion-fheabhsúchán (nach ionann agus mion-fheabhsú) ná ar ‘chórais mhion-fheabhsúchán’ go minic.
- Is é ‘mionchoigeartú’ atá ar Tearma.ie ina chomhair seo. Cé go bhfuil bunús leis sin de réir Fhoclóir Uí Dhónaill, is doiléire é mar théarma toisc nach mbíonn coigeartú in úsáid i gcomhthéacs ríomheolaíochta ar bith (fiú ar Tearma.ie, ní luaitear an comhthéacs sin leis). Thairis sin, ní mheastar go bhfuil gá le fréamh nua anseo – níl i gceist le ‘finetuning’ ar an leibhéal is bunúsaí ach feabhsú a dhéanamh arís.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to optimise / feabhsaigh’.

modúl (ainmfhocal): module

Sainmhíniú (ga): Cuid de shamhail nó de phróiseas a bhfuil feidhm ar leith aige agus ar féidir é a úsáid i samhail nó i bpróiseas eile, gan é athrú, chun an tasc céanna a dhéanamh.

Sainmhíniú (en): Part of a model or process that has a specific function and that can be used in other models or processes, without changing it, to do the same task.

Tagairtí:

- modúl: Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.

modúlach (aidiacht): modular

Sainmhíniú (ga): Ag trácht ar samhail nó ar próiseas, a bhfuil modúl mar chuid de. Is féidir a rá go bhfuil cuid de shamhail nó de phróiseas, atá mar mhodúl é féin, modúlach (.i. cuid mhodúlach).

Sainmhíniú (en): Regarding a model or process, having modules as parts of it. A part of a model or process can be said to be modular if it is itself a module (i.e. a modular component).

Tagairtí:

- modúlach: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘module / modúl’.

n-sonra (ainmfhocal): n-shot

Sainmhíniú (ga): Cur chuige mion-fheabsaithe ina bhfuil samhail réamh-thraenáilte in ann n sonra ó thacar sonraí nua a fheiceáil le linn á mion-fheabhsaithe.

Sainmhíniú (en): A finetuning protocol in which the pretrained model is able to see n data points from the new data set during finetuning.

Tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma ‘data / sonraí’

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear ‘n’ i gcomhthéacs matamaiticiúil chun uimhir éigin (gan sonrú) a chur in iúl.
- Úsáidtear n-sonra seachas n-trialach / n-iarrachta nó eile toisc é sin a bheith níos léire. Cuireann ‘n-sonra’ béim ar an méid sonraí atá ar fáil, seachas ar an méid iarrachtaí atá ceadaithe, chun rud a fhoghlaim.

néar-shiombalach (aidiacht): neuro-symbolic

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, bunaithe ar úsáid feabhsúchán uimhriúil agus ar rialacha / ar loighic i gcaoi éigin.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, based on the use of numeric optimisation as well as logic / rules in some manner.

Tagairtí:

- néar(a)-: Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]
- siombalach: féach ar an téarma ‘symbolic / siombalach’

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá go leor téarmaí teicniúla cruthaithe as an bhfréamh ‘néar-’ le feiceáil i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i Stórchiste. Cé go luann Foclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin ‘néar-’ agus ‘néara-’ mar réimíreanna, is é ‘néar-’ a fheictear i gcónaí i bhFoclóir Uí Dhuinín agus i Stórchiste (m.sh. sna focail ‘néarshnáithín’ agus ‘néar-ríog’). Is dá bharr seo a roghnaíodh ‘néar-shiombalach’ seachas ‘*néara-shiombalach’.
- Is é ‘néar-shiombalach’ a roghnaíodh seachas ‘ríomh-shiombalach’ (nó mar sin) toisc go mbaineann mórchuid na modhanna ríomhfhoghlama ‘neuro-symbolic’ le líonraí néaracha.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘symbolic / siombalach’.

néarach (aidiacht): neural

Sainmhíniú (ga): Ag baint le néaróga (bíodh siad fíor nó saorga) nó le líonraí néaracha.

Sainmhíniú (en): Relating to nerves (be they real or artificial) or to neural networks.

Tagairtí:

- néarach: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil i bhFoclóir Uí Dhónaill (i gcomhthéacs fíor-néaróg amháin).

nód (ainmfhocal): node

Sainmhíniú (ga): Cuid de ghraf a chuireann coincheap, bí, nó ainmfhocal in iúl.

Sainmhíniú (en): An element of a graph that represents a concept, being, or noun.

Tagairtí:

- nód: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Sna foclóirí seo, déantar tagairt don fhocal ‘nód’ mar nód i bplandaí (amháin) gan trácht ar comhthéacs níos leithne.
- Focal díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.

ointeolaíocht (ainmfhocal): ontology

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais, scéimre a chuireann in iúl struchtúr loighce an ghraif chéanna (m.sh. cé acu na ceangail atá aistreach nó siméadrach).

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, a schema that describes the logical structure of the graph (such as which relations are transitive or symmetric).

Tagairtí:

- ointeolaíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma ar fáil leis an mbrí chéanna sna foclóirí thuas.

ord (ainmfhocal): rank

Sainmhíniú (ga): Ag trácht ar luach i liosta sórtáilte, an t-innéacs sa liosta sin ag bhfuil an luach.

Sainmhíniú (en): Regarding a value in a sorted list, the index at which that value is located.

Tagairtí:

- ord: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.
- An chúis nár úsáideadh ‘rang’ ná go bhfuil ‘rangú’ aistrithe (ar Tearma.ie) chomh maith mar “classification”, agus ‘rang’ mar ‘rank’ nó mar ‘class’. Sa tasc réamhinsinte nasc is é an tasc atá ann ná roinnt mhór roghanna a chur in ord de réir scór inchreidteachta. Is mar sin a mheastar go bhfuil “ord” (agus ‘cuir in ord’) níos fearr sa gcás seo, cé go bhfuil ciall le ‘rang’ mar aistriúchán chomh maith.

paraiméadar (ainmfhocal): parameter

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, luach uimhriúil in-fhoghlama a bhíonn ag athrú le linn an phróisis thraenála. Is ionann paraiméadair níos fearr a roghnú do shamhail agus éifeachtacht na samhla a chur chun cinn.

Sainmhíniú (en): In the context of a machine learning mode, a learnable numerical value that changes during the training process. Choosing better parameters for a model improves the model’s performance.

Tagairtí:

- pharaiméadar: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs comhchosúil.
- Is ionann paraiméadar agus ualach infhoghlamtha.

pionós (foghlama) (ainmfhocal): loss

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, luach uimhriúil a chuireann in iúl cé chomh dona is atá an tsamhail (sin le rá, is ionann pionós níos airde samhail níos measa). Úsáidtear an pionós mar chuid mhataiticiúil de ríomhfoghlaim.

Sainmhíniú (en): In the context of a machine learning model, a numerical value that represents how bad the model is (that is, a higher penalty means the model is less effective). Loss is used as a part of the mathematical process of machine learning.

Tagairtí:

- pionós: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Is ‘pionós’ seachas ‘pionós’ atá i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach glactar leis gurb in an focal céanna le litriú eile
- Tá ‘caill’ / ‘caillteanas’ ar Tearma.ie mar fhocal ar ‘loss’ an Bhéarla. Meastar go bhfuil siad sin rud beag ró-litriúil; i nGaeilge, is éard atá i gceist le ‘caill’ / ‘caillteanas’ ná rud atá caillte / gan tuairisc air (de réir Fhoclóir Uí Dhónaill). Ní hionann sin agus an luach ‘loss’, atá úsáidte chun cur síos a dhéanamh ar cé chomh dona is atá samhail ríomhfhoghlama. Thairis sin, níl trácht ar bith ar ‘caill’ mar fhocal matamaiticiúil, eolaíochta, ná sainmhínithe i bhfoclóir dúchasach ar bith. Ní ghlactar le ‘caill’ ná le ‘caillteanas’ mar sin.
- Is minic a dhéantar analach idir ríomhfhoghlaim agus foghlaim na ndaoine / ainmhithe. Is é bunús an analacha seo ná go mbíonn ‘loss’ mar phionós ar an ríomhaire (cosúil le pionós a chur ar madra toisc é a bheith dána). Bíonn an tsamhail ag foghlaim toisc an phionóis sin – chun rudaí a dhéanamh nach bhfuil pionós leo.
- Cé nach mbíonn sé seo iomlán soiléir i gcónaí, is ‘pionós’ (nó ‘penalty’) é ‘loss’ go litriúil chomh maith. Nuair a bhíonn ríomhfhoghlaim ar siúl bíonn (i nach mór gach uile cás) paraiméadair infhoghlamtha ar an tsamhail atá le hathrú le linn feabhsaithe. Is ionann na paraiméadair seo a athrú agus treo a thabhairt dóibh. Tabhair mar shampla samhail ríomhfhoghlama an-simplí – cúlú líneach le dhá pharaiméadar (.i. $y = ax + b$, ina bhfuil a agus b mar pharaiméadair). Is féidir gach uile shamhail mar sin a shamhlú mar phointe ar bhreacadh Cairtéiseach (.i. (3,2), le $a=3$ agus $b=2$). Bíonn luach an phionóis (p) mar ais z (sa tríú toise) – is é is ísle is atá, is é is fearr. Nuair a bhíonn foghlaim ar siúl, is í is aidhm leis an bhfoghlaim ná pointe (a,b) a fháil a bhfuil an luach phionóis p chomh íseal agus is féidir. Le linn an fheabhsaithe sin, is minic (go háirithe agus feidhm phionóis simplí in úsáid) go mbíonn an tsamhail sáinnithe ar íosmhéid logánta (nach ionann agus an t-íosluach uilíoch). Tarlaíonn sé seo toisc an tsamhail a bheith ag bogadh sa treo mícheart. Chun é seo a sheachaint, déantar feidhmeanna pionóis níos fearr (agus níos casta) a úsáid. Gearrann na feidhmeanna seo pionós níos airde ar an tsamhail má bhogann sé sa treo mícheart trí luach pionóis níos airde a chur leis an pointí sin. Cé nach pionós dlí é seo, is pionós foghlama é go litriúil.
- Is minic a bhíonn trácht ar ‘penalty’ i litríocht an réimse i mBéarla díreach toisc an dá phointe thuas
- Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an focal pionós sna foclóirí thuas, ach glactar leis fós féin toisc na bpointí thuas. Móide sin, moltar ‘pionós foghlama’ a úsáid más gá léiriú cé sóirt pionóis atá i gceist, i dtaca leis na pointí thuas.

randamach (aidiacht): random

Sainmhíniú (ga): Ag caint ar próiseas, gan bheith in ann é a réamhinsint ach le dóchúlachtaí.

Sainmhíniú (en): Regarding a process, unable to be predicted except with probabilities.

Tagairtí:

- randamach: Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Is le brí mhatamaiticiúil a luaitear an téarma seo i Stórchiste.

raon (ainmfhocal): range

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, tacar luacha atá mar aschur ag feidhm éigin. I gcomhthéacs faisnéise i ngraf eolais, tacar nód ar féidir leo bheith mar chuspóirí in abairtí triaracha leis an bhfaisnéis sin.

Sainmhíniú (en): In the context of mathematics, the set of values that can be used as input to some function. In the context of a predicate in a knowledge graph, the set of nodes that can be used as subjects in triples with that predicate.

Tagairtí:

- raon: De Bhaldraithe (1978) [3]*, Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar ó Stórchiste fáil leis an mbrí chéanna i gcomhthéacs matamaitice.
- * Cé go bhfuil an téarma seo i bhFoclóir De Bhaldraithe, ní luaitear comhthéacs ar bith leis, agus níl sé cinnte mar sin an raibh bhrí matamaiticiúil i gceist ann nó nach raibh.
- Cé go bhfuil an focal seo i bhFoclóir Uí Dhónaill, i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, i bhFoclóir De Bhaldraithe, agus i bhFoclóir Uí Dhuinín, is mar bhealach nó mar limistéar talún seachas mar thacar luacha matamaitice a bhíonn sé luaite iontu.

ráta foghlama (ainmfhocal): learning rate

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs samlach ríomhfhoghlama, luach scálach a cinntíonn cé chomh mór is atá chuile athrú ar pharaiméadair na samhla le linn traenála.

Sainmhíniú (en): In the context of a machine learning mode, a scalar value that determines how large each update to the model's parameters is during training.

Tagairtí:

- ráta: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- foghlaim: féach ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarmaí díreach ar fáil le bríonna chomhchosúla.

réad (ainmfhocal): instantiation (object)

Sainmhíniú (ga): An rud (matamaiticiúil nó ríomhaireachta) atá cruthaithe de réir creatlaí matamaitice / ríomhaireachta.

Sainmhíniú (en): The (mathematical or computational) object created by the process of instantiation from a mathematical / computational framework.

Tagairtí:

- réad: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Ní luann Foclóir Uí Dhuinín an téarma ‘réad’ ach i gcomhthéacs filíochta.
- Focal luaite i gcomhthéacs comhchosúil na foclóirí eile thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘to instantiate / cruthaigh’.

réamh-thraenáil (ainmfhocal): pretraining

Sainmhíniú (ga): An próiseas a bhaineann le samhail ríomhfhoghlama a thraenáil le plan é a mion-fheabhsú níos déanaí ar shonraí nua.

Sainmhíniú (en): The process of training a machine learning model with intent to finetune it later on new data.

Tagairtí:

- réamh-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- traenáil: féach ar an téarma ‘training / traenáil’

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as an réimír agus as an bhfocal thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘training / traenáil’.

réamh-thraenáil (briathair): to pretrain

Sainmhíniú (ga): Samhail ríomhfhoghlama a thraenáil le pleán é a mion-fheabhsú níos déanaí ar shonraí nua.

Sainmhíniú (en): To train a machine learning model with intent to finetune it later on new data.

Tagairtí:

- réamh-: féach ar an téarma ‘pretraining / réamh-thraenáil’
- traenáil: féach ar an téarma ‘training / traenáil’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘pretraining / réamh-thraenáil’
- Féach chomh maith ar an téarma training / traenáil’.

réamhinsint nasc (RN) (ainmfhocal): link prediction (LP)

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais, réamhinsint abairt thriarach nua (nach bhfuil sa ngraf) bunaithe air na habairtí triaracha atá sa ngraf.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, the act of predicting a new triple (that is not in the graph) based on the triples that are in the graph.

Tagairtí:

- réamhinsinte: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]
- nasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá ‘réamh-’ agus ‘innsint’ i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach níl an téarma ‘réamhinsint’ luaite ann.
- Tá ‘réamh-’ agus ‘insint’ i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, ach níl an téarma ‘réamhinsint’ luaite ann.
- Luaitear ‘nasc’ den chuid is mó mar snaidhm ag bhíonn ag coinneáil dhá rud le chéile. Sin ráite, is féidir abairt thriarach a shamhlú mar dhá nód agus ceangal nasctha le chéile (agus is dócha gurb in an áit as a dtagann an téarma Béarla ‘link’ chomh maith).
- Is é an ginideach iolra (réamhinsint nasc) a úsáidtear anseo toisc gur minice caint a dhéanamh ar réamhinsint roinnt nasc seachas réamhinsint ar nasc amháin. Sin ráite, is é ‘réamhinsint naisc’ an téarma ceart nuair nach bhfuil ach nasc amháin lena bheith réamhinste.

réamhinsteoir nasc (ainmfhocal): link predictor

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais, samhail ríomhfhoghlama a dhéanann naisc a réamhinsint.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, a machine learning model that performs link prediction.

Tagairtí:

- réamhinsinte: féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’
- nasc: féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear an iarmhír choitianta ‘-eoir’ chun an téarma seo a chruthú. Is féidir an téarma ‘insteoir’ a fheiceáil in úsáid i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, ach níl trácht ar réamhinsteoir ann.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’

réasúnaíocht (ainmfhocal): reasoning

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, úsáid rialacha loighce chun fíricí nua a réamhinsint.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, the use of logical rules to predict new facts.

Tagairtí:

- réasúnaíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma (agus samplaí de i gcomhthéacs comhchosúil) díreach le fáil ó na foclóirí thuas.

réasúnaíocht a dhéanamh (ar) (briathar): to reason (on)

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, rialacha loighce a úsáid chun fíricí nua a réamhinsint.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, to use logical rules to predict new facts.

Tagairtí:

- réasúnaíocht (a dhéanamh): De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Glactar leis an téarma seo seachas le ‘réasúnaigh’ toisc fianaise ó Fhoclóir De Bhaldraithe: bíonn ‘to reason from premises’ aistrithe mar ‘réasúnaíocht a dhéanamh ó réamhleagan’ ann. Níl sampla d’úsáid ‘réasúnaigh’ ann, áfach. Glactar leis an téarma a bhfuil tuilleadh fianaise leis mar sin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘reasoning / réasúnaíocht’.

ReLU (ainmfhocal): ReLU

Sainmhíniú (ga): An fheidhm ghníomhachtaithe *ReLU*.

Sainmhíniú (en): The ReLU activation function.

Tagairtí:

- ReLU: N / A

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl an téarma seo le fáil ó fhoinsí ar bith (fíú Tearma.ie). Is ainm ar fheidhm ghníomhachtaithe é, agus tá sé ina ainm dílis nach mór ag an bpointe seo. Dá bharr sin, agus toisc go mbeadh aistriúchán / Gaelú air níos doiléire do ríomheolaithe ná an t-ainm sean-bhunaithe a úsáid, fágтар gan aistriú é. Moltar é a chur sa gcló iodálach agus é á scríobh i dtéacs Gaeilge.

riail (loighce) (ainmfhocal): rule (in logic)

Sainmhíniú (ga): Ráiteas loighce ar féidir é a úsáid chun fíricí nua a fáil amach trí réasúnaíocht.

Sainmhíniú (en): A logical statement that can be used to find new facts based via reasoning.

Tagairtí:

- riail: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- loighic: féach ar an téarma ‘logic / loighic’

Nótaí Aistriúcháin:

- * Is é ‘riaghail’ atá i bhFoclóir Uí Dhuinnín.
- Téarmaí díreach ar fáil i gcomhthéacs comhchosúil.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘logic / loighic’.

ríomh- (aidiacht): machine

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomheolaíochta, bunaithe ar ríomhfhoghlaim.

Sainmhíniú (en): In the context of computer science, based on machine learning.

Tagairtí:

- ríomh-: Ó Dónaill (1977) [2]*

Nótaí Aistriúcháin:

- * Níl ‘ríomh-’ ann mar réimír. Cé is moite de sin, feictear é in úsáid mar réimír sa bhfoclóir céanna; i. ‘ríomheolaíocht’ (murab ionann sin agus ‘eolaíocht’ mar iarmhír)
- Tá idir ‘meaisín-’ (mar réimír) agus ‘ríomh-’ (mar réimír) le feiceáil ar Tearma.ie. Ní ghlactar le ‘meaisín’ mar réimír toisc nach mbíonn sé ina réimír ar i bhfoclóir dúchasach ar bith (ach bíonn ‘ríomh-’ úsáidte i bhfocail eile agus i bhfoclóirí dúchasacha).

ríomheolaíocht (ainmfhocal): computer science

Sainmhíniú (ga): an réimse staidéar atá dírithe ar algartaim, ar bhogearraí, agus ar ríomhchlárúchán.

Sainmhíniú (en): the field of study that focuses on algorithms, software, and computer programming.

Tagairtí:

- ríomheolaíocht: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma iomlán ar fáil i bhfoclóir iontaofa. Glactar leis.

ríomhfhoghlaim (ainmfhocal): machine learning

Sainmhíniú (ga): Cur chuige feabhsúcháin mhatamaiticiúil a chuireann ar chumas do ríomhairí ceisteanna casta a fhreagairt.

Sainmhíniú (en): The process of using mathematical optimisation to allow computers to solve complex problems.

Tagairtí:

- foghlaim: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ríomh-: féach ar an téarma ‘machine / ríomh-’

Nótaí Aistriúcháin:

- Bheadh ciall éigin ag dul le ‘foghlaim na meaisíní’ chomh maith, seachas ‘meaisín’ a bheith bain-teach lena leithéid de mheaisíní níos áine (féach ar Teanglann) agus gan rian eile de le fheiceáil i gcomhthéacs ríomhaireachta.
- Cé nach mbíonn trácht ar ‘ríomhfhoghlaim’ i bhfoclóir ar bith, tá ‘ríomh-’ ann mar réimír. Thairis sin, bíonn ann dá leithéid de ‘ríomhphost’ agus ‘ríomheolaíocht’ anois sa gcaint.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘machine / ríomh-’.

ró-fhoghlaim (ainmfhocal): overfitting

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, foghlaim de ghlanmheabhair a dhéantar ar an tacar traenála i gcaoi a chuireann bac ar fhoghlaim phatrún ginearálta sa tacar traenála.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, memorisation of the training set that precludes learning the general patterns of the training set.

Tagairtí:

- ró-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- foghlaim: féach ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe mar chomh-fhocal leis an réimír agus leis an bhfocal thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’

samhail (ainmfhocal): model

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, réad matamaiticiúil a úsáideann cur chuige bunaithe ar calcalas chun tasc ríomhfhoghlama a chur i gcrích. I gcomhthéacs sonraí, an fhormaid agus struchtúr ina bhfuil siad léirithe (m.sh. i ngraf nó i dtábla), agus cé chaoi go sonrach atá na sonraí curtha ann (.i. ointeolaíocht graif nó lipéad na gcolún i dtábla).

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, a mathematical object that uses a calculus-based approach to solve a machine learning task. In the context of data, the format or structure in which it is contained (ex. in a graph or in a table), as well as precisely how the data is put in it (i.e. the graph's ontology, or the column labels in a table).

Tagairtí:

- samhail: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní luann foclóir ar bith an téarma seo i gcomhthéacs ríomheolaíochta, ach i gcomhthéacs eile ina bhfuil ‘samhail’ cosúil le ‘cóip’ nó le ‘cosúlacht’. Sin ráite, tá an bhrí sin oiriúnach don úsáid seo – cé nach cóip í, bíonn an tsamhail ríomheolaíochta ag iarraidh aschur feidhme matamaiticiúla a réamhinsint go díreach; sin le rá, a chóipeáil.

samhail leabaithe graif eolais (SLGE) (ainmfhocal): knowledge graph embedding model (KGEM)

Sainmhíniú (ga): Samhail ríomhfhoghlama a bhfuil mar aidhm aige graf eolais a leabú.

Sainmhíniú (en): A machine learning model whose aim is to embed a knowledge graph.

Tagairtí:

- leabú: féach ar an téarma ‘embedding / leabú’
- graf eolais: féach ar an téarma ‘knowledge graph (KG) / graf eolais (GE)’
- samhail: féach ar an téarma ‘model / samhail’

Nótaí Aistriúcháin:

- Fágtar san uimhir uatha an téarma ‘leabú’ toisc phróiseas an leabaithe a bheith i gceist, seachas líon na leabuithe ar fad.
- Fágtar san uimhir uatha an téarma ‘graf eolais’ toisc nach mbíonn ach graf amháin á leabú ag aon uair amháin / ag aon samhail amháin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘knowledge graph embedding (KGE) / leabú graif eolais (LGE)’.

samhlaigh (ainmfhocal): to model

Sainmhíniú (ga): Samhail ríomhfhoghlama nó staitistiúil a chruthú, nó samhail shonraí a chruthú.

Sainmhíniú (en): To create a (machine learning or statistical) model, or to create a data model.

Tagairtí:

- samhlaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Is i gcomhthéacs smaointeoireachta a luaitear an focal ‘samhlaigh’, seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta / matamaitice, sna foclóirí thuas. Ach toisc go nglactar le ‘samhail’ i gcomhthéacs ríomhfhoghlama sa bhfoclóir seo, glactar leis an mbriathar ‘samhlaigh’ chomh maith.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘model / samhail’.

sampla (ainmfhocal): sample

Sainmhíniú (ga): Sonra a thógtar as dáileadh staitistiúil nó as próiseas randamach.

Sainmhíniú (en): A data point that is taken from a statistical distribution or random process.

Tagairtí:

- sampla: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an téarma seo (i gcomhthéacs comhchosúil ach níos leithne) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.
- Luann Stórchiste ‘sampla’ mar théarma matamaitice.

sampla fánach (ainmfhocal): random sample

Sainmhíniú (ga): Sampla a thógtar go randamach.

Sainmhíniú (en): A sample that is taken randomly.

Tagairtí:

- sampla: féach ar an téarma ‘sample / sampla’
- sampla fánach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an téarma seo ina iomlán ar fáil sna foclóirí thuas. Toisc é a bheith ar fáil ina iomlán, ní úsáidtear ‘randamach’ sa gcás seo.

sampláil (briathar): to sample

Sainmhíniú (ga): Sampla a thógáil.

Sainmhíniú (en): To take a sample.

Tagairtí:

- sampla: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an téarma seo (i gcomhthéacs comhchosúil ach níos leithne) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.
- Úsáideann Stórchiste ‘sampláil’ mar théarma matamaitice.

samplóir (ainmfhocal): sampler

Sainmhíniú (ga): rud (m.sh. algartam ríomhaireachta) a dhéanann sampláil.

Sainmhíniú (en): a thing (such as a computer algorithm) that samples.

Tagairtí:

- samplóir: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an téarma seo, leis an mbrí chéanna, díreach ar fáil sna foclóirí thuas.

scálach (aidiacht): scalar

Sainmhíniú (ga): Uimhir nach athróg é a bhíonn á húsáid le huimhir eile a mhéadú fúithi.

Sainmhíniú (en): A numerical value other than a variable, typically used in multiplication.

Tagairtí:

- comhéifeacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice i bhFoclóir Uí Dhónaill, i bhFoclóir De Bhaldraithe, agus i Stórchiste.
- Más ainmfhocal atá uait, úsáid ‘uimhir scálach’ (nó ‘scálach’ mar atá ag Stórchiste).

scór (ainmfhocal): score

Sainmhíniú (ga): Uimhir a dhéanann cur síos ar cé chomh maith is atá rud (m.sh. cruinneas samhla foghlama).

Sainmhíniú (en): A number describing how good something is (such as the accuracy of a machine learning model).

Tagairtí:

- scór: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- I gcomhthéacs cluichí a fheictear ‘scóráil’ úsáidte i bhFoclóir Uí Dhónaill, seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta. Sin ráite tá an bhrí chéanna leis an bhfocal ‘scór’ sa gcomhthéacs sin.

scór inchreidteachta (ainmfhocal): plausibility score

Sainmhíniú (ga): Uimhir a dhéanann cur síos ar an dóchúlacht go bhfuil rud fíor.

Sainmhíniú (en): A number that represents the chance that something is true.

Tagairtí:

- scór: féach ar an téarma ‘score / scór’
- inchreidteacht: féach ar an téarma ‘plausibility / inchreidteacht’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘score / scór’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘plausibility / inchreidteacht’.

scóráil (briathar): to score

Sainmhíniú (ga): Scór a thabhairt do rud (m.sh. samhail ríomhfhoghlama).

Sainmhíniú (en): To give a score to something (such as a machine learning model).

Tagairtí:

- scóráil: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- I gcomhthéacs cluichí a fheictear ‘scóráil’ úsáidte i bhFoclóir Uí Dhónaill, seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta. Sin ráite tá an bhrí chéanna leis an bhfocal ‘scór’ sa gcomhthéacs sin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘score / scór’.

scoth an réimse (ainmfhocal): state of the art (best)

Sainmhíniú (ga): An tuisceant, samhail, eolas, nó eile is fearr i réimse eolaíochta éigin.

Sainmhíniú (en): The best understanding, model, information, etc in a given scientific field.

Tagairtí:

- scoth: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réimse: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní luann Foclóir Uí Dhuinín ‘scoth’ mar ‘an rud is fearr’, ach tá an brí sin le feiceáil ann fós féin sa bhfocal ‘scothamhail’ ann.
- Mar aon leis sin, is cosúil gur féidir ‘scothúil’ a úsáid mar aidiacht ceangailte leis an t-ainmfhocal seo.
- Is é ‘staid an réimse’ an staid ina bhfuil an réimse ann faoi láthair (bíodh sé go maith nó go dona), agus is é ‘scoth an réimse’ an chuid is fearr de.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘state of the art (current) / staid an réimse’.

seachadadh teachtaireachtaí (ainmfhocal): message passing

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, an próiseas a bhaineann le sonraí a roinnt idir leabuithe i líonra néarach.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, the process relating to sharing information between embeddings in a neural network.

Tagairtí:

- seachadadh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- teachtaireacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá ‘seachadadh’ agus ‘teachtairacht’ le fáil go díreach ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs comhchosúil.
- Nuair a dhéantar trácht ar ‘message passing’, is níos mó na teachtaireacht amháin a bhíonn i gceist beagnach i gcónaí. Cuireadh ‘teachtairacht’ san uimhir iolra mar sin.
- Bheadh ciall le ‘seoladh’ seachas ‘seachadadh’ chomh maith. Sin ráite, níl locht ar bith ar ‘seachadadh’, agus is é sin atá ar Tearma.ie. Roghnaítear le go luifeadh an téarma seo lena bhfuil ar Tearma.ie.

seal (ainmfhocal): epoch

Sainmhíniú (ga): Geábh iomlán feabhsaithe ina fheiceann an tsamhail ríomhfhoghlama chuile shonra sa tacar traenála aon uair amháin.

Sainmhíniú (en): A full pass of optimisation in which the machine learning model sees every data point in the training set exactly once.

Tagairtí:

- seal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Is iomaí focal ar féidir a úsáid chun an bhrí seo a chur in iúl (geábh, babhta, timthriall, sealad, srl). Roghnaíodh ‘seal’ toisc é a bheith ag tagairt ar geábh foghlama agus ar tréimhse ama, díreach mar a bhíonn lucht ríomhaireachta ag samhlú ‘epoch’ ríomhfhoghlama.
- Bíonn cúpla focal luaite le bríonna comhchosúla ar Tearma.ie: ‘tardhul’ agus ‘sealad’. Ní léir cad as a thagann ‘tardhul’, agus níl rian air mar fhocal i bhfoclóir dúchasach ar bith. Ní ghlactar leis mar sin. Tá ‘sealad’ le feiceáil ar Tearma.ie chomh maith, ach ní luíonn sé le comhthéacs ríomheolaíochta. Déanann “sealad” trácht ar thréimhse ama de réir Fhoclóir Uí Dhónaill. Tá anchiall leis sin i gcomhthéacs ‘epoch’ na Geolaíochta. Ach i gcomhthéacs ríomheolaíochta, is ionann ‘epoch’ agus ‘iteration’ amháin tríd an tacar traenála. Sin an bhrí atá luaite le ‘seal’ ar Teanglann, agus is mar sin a ghlactar leis thar ‘sealad’ mar théarma.

séimeantaic (ainmfhocal): semantics

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graf eolais, staidéar ar bhrí na sonraí atá istigh ann, nó an bhrí sin í féin.

Sainmhíniú (en): In the context of knowledge graphs, study of the meaning of the data they contain, or that meaning itself.

Tagairtí:

- séimeantaic: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach le fáil leis an mbrí chéanna i gcomhthéacs comhchosúil (.i. teangeolaíocht). Toisc mórchuid na dtéarmaí a bhaineann le graif eolais a bheith úsáidte mar analach le gramadach (m.sh. ainmní, faisnéis, agus cuspóir), meastar go gcloíonn an comhthéacs seo go díreach le comhthéacs na ngraf eolais.

siméadrach (aidiacht): symmetric

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs faisnéise (f) i ngráf eolais, leis an impleacht gur fíor (c,f,a) mar abhairt thiarach más fíor (a,f,c).

Sainmhíniú (en): In the context of a predicate (p) in a knowledge graph, implying that the triple (o,p,s) is true if (s,p,o) is true.

Tagairtí:

- siméadrach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.
- Cé go mbíonn ‘comhchruthach’ luaite mar leagan den fhocal ‘symmetrical’, ní bhíonn ach ‘siméadrach’ luaite mar théarma matamaitice i Stórchiste. Glactar le ‘siméadrach’ mar sin.

siméadracht (ainmfhocal): symmetry

Sainmhíniú (ga): An t-airí a bhaineann lena bheith siméadrach.

Sainmhíniú (en): The property of being symmetric.

Tagairtí:

- siméadrach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘symmetric / siméadrach’.

siombail (ainmfhocal): symbol

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs loighce nó rialacha loighce, comhartha a sheasann do shlonn loighce, d’athróg loighce, d’oibríocht loighce, nó do chuid eile de shlonn loighce.

Sainmhíniú (en): In the context of logic or logical rules, a character that represents a logical expression, a logical variable, a logical operation, or some other part of a logical expression.

Tagairtí:

- siombail: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Cé go mbíonn ‘comhartha’ luaite mar leagan Gaeilge den fhocal ‘symbol’, is cosúil go mbaineann ‘comhartha’ leis an gcomhartha / marc scríofa níos mó ná leis an gcoincheap teibí atá taobh thiar de (féach ar Fhoclóir Uí Dhónaill, mar shampla). Roghnaíodh ‘siombail’ mar sin.
- Is é ‘siombail’ atá ar Tearma.ie ina chomhair seo – agus meastar gur fearr cloí leis sin toisc go luíonn an téarma ar Tearma.ie le fianaise atá ar fáil sna foclóirí dúchasacha.

siombalach (aidiacht): symbolic

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs loighce, bainteach le siombailí, nó bunaithe ar úsáid shiombailí.

Sainmhíniú (en): In the context of logic, relating to symbols, or based on the use of symbols.

Tagairtí:

- siombalach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘symbol / siombail’.

siúlóid (ainmfhocal): walk

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif, imeacht ó nód go nód ar cheangail an ghraif chun an graf ar fad, nó cuid de, a thrasnú.

Sainmhíniú (en): In the context of a graph, to go from node to node along the edges in the graph to traverse the whole graph, or a part of it.

Tagairtí:

- siúlóid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Is é ‘siubhlóid’ atá i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach glactar leis gurb in an focal céanna.
- Ní luann foclóir ar bith an téarma seo i gcomhthéacs ríomheolaíochta. Sin ráite, tá cosúlacht idir siúlóid ar ghraif agus gnáth-shiúlóid – bíonn siad araon ag dúl ó áit go háit ar bhealaí áirithe. Glactar leis an téarma seo mar sin.

siúlóid fhánach (aidiacht): random walk

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs siúlóid ar graf, siúlóid air a dhéantar go randamach.

Sainmhíniú (en): In the context of a walk on a graph, a walk that is done upon it randomly.

Tagairtí:

- siúlóid: féach ar an téarma ‘walk / siúlóid’
- fánach: féach ar an téarma ‘random sample / sampla fánach’

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá ‘fánach’ bainteach go díreach lena bheith ag bogadh. Thairis sin, bíonn sé bainteach le rudaí randamacha (m.sh. sampla fánach). Is sórt sampla fánach é siúlóid fhánach – sampla a thógtar de nód an ghraif. Mar sin, úsáidtear ‘siúlóid fhánach’ seachas ‘siúlóid randamach’ anseo, cé go bhfuil ciall leo araon.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘walk / siúlóid’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘random sample / sampla fánach’.

slonn (ainmfhocal): expression

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, abairt a bhfuil luach nó brí mhatamaiticiúil léi.

Sainmhíniú (en): In the context of mathematics, a statement that has a value or mathematical meaning attached to it.

Tagairtí:

- pharaiméadar: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí cheannann céanna.

softmax (ainmfhocal): softmax

Sainmhíniú (ga): An fheidhm ghníomhachtaithe *softmax*.

Sainmhíniú (en): The softmax activation function.

Tagairtí:

- softmax: N / A

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl an téarma seo le fáil ó fhoinse ar bith (fíú Tearma.ie). Is ainm ar fheidhm ghníomhachtaithe é, agus tá sé ina ainm dílis nach mór ag an bpointe seo. Dá bharr sin, agus toisc go mbeadh aistriúchán / Gaelú air níos doiléire do ríomheolaithe ná an t-ainm sean-bhunaithe a úsáid, fághtar gan aistriú é. Moltar é a chur sa gcló iodálach agus é á scríobh i dtéacs Gaeilge.

sonraí (ainmfhocal): data

Sainmhíniú (ga): léiriú cainníochtúil nó cineálach ar rud.

Sainmhíniú (en): a quantitative or qualitative description of something.

Tagairtí:

- sonra: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Úsáidtear an leagan iolra de ghnáth, toisc gur annamh a bhíonn trácht ar shonra amháin, ach ar thacar sonraí.

sonraí nasctha (SN) (ainmfhocal): linked data (LD)

Sainmhíniú (ga): Bailiúchán sonraí i ngraif eolais atá nasctha lena chéile agus atá, go minic, dailte thar líon mhór suíomhanna / freastalaithe ar an idirlíon.

Sainmhíniú (en): A collection of data in knowledge graphs that are connected to each other and, often, distributed among many sites / servers on the internet.

Tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma ‘database / bunachar sonraí’
- nasc: féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe go díreach as téarmaí eile sa bhfoclóir seo
- Féach chomh maith ar an téarma ‘database / bunachar sonraí’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’.

sonraí nasctha saor-rochtana (SNSR) (ainmfhocal): linked open data (LOD)

Sainmhíniú (ga): Sonraí nasctha a bhfuil rochtain éasca, saor, agus poiblí air.

Sainmhíniú (en): Linked data that is made available for easy, free, and public access.

Tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma ‘database / bunachar sonraí’
- nasc: féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’
- saor-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- rochtain: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Is é ‘saor-rochtana’ a roghnaíodh anseo, seachas ‘oscailte’ toisc go bhfuil oscailte’ ró-litriúil. An bhrí atá leis seo ná go bhfuil rochtain saor ar na sonraí – agus mar sin is léire agus is simplí ‘saor-rochtana’ ná ‘oscailte’.
- Is é ‘saor-rochtana’ atá ar Tearma.ie. Glactar leis sin toisc go gcloíonn sé le sampla na bhfoclóirí dúchasacha.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘linked data (LD) / sonraí nasctha (SN)’.

staid an réimse (ainmfhocal): state of the art (current)

Sainmhíniú (ga): An tuiscint / leibhéal taighde atá ann faoi láthair i réimse taighde (bíodh sé go maith nó go dona).

Sainmhíniú (en): The understanding or level of current research in a given field of research (whether that is good or bad).

Tagairtí:

- staid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réimse: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach chomh maith ar an téarma ‘state of the art (best) / scoth an réimse’. Is é ‘staid an réimse’ an staid ina bhfuil an réimse ann faoi láthair (bíodh sé go maith nó go dona), agus is é ‘scoth an réimse’ an chuid is fearr de.

struchtúr (ainmfhocal): structure

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif, patrúin, achoimrí uimhriúla, agus staitisticí ar féidir iad a áireamh ar an ngraf (gan trácht ar shéimeantaic an ghraif).

Sainmhíniú (en): In the context of a graph, patterns, numerical summaries, and statistics that can be calculated on the graph (without reference to the semantics of the graph).

Tagairtí:

- struchtúr: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma luaite le brí chomhchosúil (ach fisiceach, seachas ríomheolaíochta) sna foclóirí thuas.

tabhair chun rialtachta (briathar): to regularise

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, ró-fhoghlaim a laghdú trí mhéid luach na bparaiméadar a shrianadh i caoi éigin.

Sainmhíniú (en): In the context of a machine learning mode, to reduce overfitting by restricting the size of parameter values in some way.

Tagairtí:

- tabhair chun rialtachta: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Frása iomlán ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs ginearálta.
- Is é ‘tabhair chun rialtachta’ a úsáidtear toisc gurb é an ‘rialtacht’ atá ann ná laghdú ar cé chomh mór agus is féidir le luach na bparaiméadar a bheith.

tabhairt chun rialtachta (ainmfhocal): regularisation

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, próiseas a bhfuil mar aidhm aige ró-fhoghlaim a laghdú trí mhéid luach na bparaiméadar a shrianadh i gcaoi éigin.

Sainmhíniú (en): In the context of a machine learning mode, a process that aims to reduce overfitting by restricting the size of parameter values in some way.

Tagairtí:

- tabhairt chun rialtachta: féach ar an téarma ‘to regularise / tabhair chun rialtachta’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘to regularise / tabhair chun rialtachta’.

tacar (ainmfhocal): set

Sainmhíniú (ga): Grúpa rudaí (m.sh. uimhreacha) nach bhfuil áirí an oird ann, agus nach mbíonn an rud céanna faoi dhó ann.

Sainmhíniú (en): A group of things (such as numbers) that does not have the property of having order, and that does not have repeats.

Tagairtí:

- tacar: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo sna foclóirí seo.
- Is i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo sna foclóirí eile.

tacar deimhnithe (ainmfhocal): validation set

Sainmhíniú (ga): Tacar sonraí a úsáidtear chun samhail ríomhfhoghlama a dheimhniú.

Sainmhíniú (en): The dataset used to validate a machine learning model.

Tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma ‘set / tacar’
- deimhniú: féach ar an téarma ‘validation / deimhniú’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘set / tacar’.
- Féach ar an téarma ‘validation / deimhniú’.

tacar sonraí (ainmfhocal): dataset

Sainmhíniú (ga): Grúpa sonraí curtha le chéile, go háirithe chun samhlacha ríomhfhoghlama a thraenáil nó a mheasúnú.

Sainmhíniú (en): A set of data that is gathered together, especially to be used for training or evaluating machine learning models.

Tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma ‘set / tacar’.
- sonra: féach ar an téarma ‘data / sonraí’.

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe go díreach as an dá théarma thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘data / sonraí’.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘set / tacar’.

tacar sonraí comparáide (ainmfhocal): benchmark dataset

Sainmhíniú (ga): Tacar sonraí a úsáidtear chun samhlacha ríomhfhoghlama a mheasúnú agus a chur i gcomparáid lena chéile.

Sainmhíniú (en): A dataset that is used to evaluate and compare machine learning models.

Tagairtí:

- tacar sonraí: féach ar an téarma ‘dataset / tacar sonraí’
- comparáid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl an téarma Béarla ‘benchmark’ ar fáil i gceann ar bith de na foclóirí atá in úsáid chun an Foclóir Tráchtas a chur le chéile. Bhí gá le téarma cumtha as nua mar sin. Roghnaíodh ‘tacar sonraí comparáide’ toisc gurb é aidhm ‘benchmark dataset’ ná a bheith úsáidte chun samhlacha ríomhfhoghlama a chur i gcomparáid lena chéile.
- Tá ‘tagarmharc’ ar Focloir.ie – ach ní féidir bunús ar bith a fháil dó sin sna foinse dúchasacha atá in úsáid anseo. Ní ghlactar leis mar sin.

tacar teisteála (ainmfhocal): testing set

Sainmhíniú (ga): Tacar sonraí a úsáidtear chun samhail ríomhfhoghlama a theisteáil.

Sainmhíniú (en): The dataset used to test a machine learning model.

Tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma ‘set / tacar’
- teisteáil: féach ar an téarma ‘testing / teisteáil’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘set / tacar’.
- Féach ar an téarma ‘testing / teisteáil’.

tacar traenála (ainmfhocal): training set

Sainmhíniú (ga): Tacar sonraí a úsáidtear chun samhail ríomhfhoghlama a thraenáil.

Sainmhíniú (en): The dataset used to train a machine learning model.

Tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma ‘set / tacar’
- traenáil: féach ar an téarma ‘training / traenáil’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘set / tacar’.
- Féach ar an téarma ‘training / traenáil’.

tasc réamhinsinte nasc (ainmfhocal): link prediction task

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais, tasc a bhfuil mar sprioc aige abairt thriarach nua (nach bhfuil a ngraf) a réamhinsint bunaithe ar na habairtí triaracha atá sa ngraf.

Sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, the task of predicting a new triple (that is not in the graph) based on the triples that are in the graph.

Tagairtí:

- tasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réamhinsinte: féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’
- nasc: féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)’

teisteáil (ainmfhocal): testing

Sainmhíniú (ga): An próiseas a úsáidtear chun fáil amach cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama tar éis di a bheith traenáilte.

Sainmhíniú (en): The process that is used to determine how well (or how poorly) a machine learning model works after it has been trained.

Tagairtí:

- teisteáil: Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní bhíonn an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas, ach is le brí chomhchosúil atá sé luaite.

teisteáil (briathar): to test

Sainmhíniú (ga): Próiseas teisteála a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama.

Sainmhíniú (en): To perform testing on a machine learning model.

Tagairtí:

- teisteáil: féach ar an téarma ‘testing / teisteáil’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘testing / teisteáil’

toipeolaíocht (ainmfhocal): topology

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif, cur síos matamaiticiúil ar cé chaoi an bhíonn a chuid nód ceangailte lena chéile; nó, réimse staidéir matamaitice bunaithe ar anailísíocht ar struchtúr graf.

Sainmhíniú (en): In the context of a graph, a mathematical description of how its nodes are connected; or, the field of mathematical study of the analysis of graph structure.

Tagairtí:

- toipeolaíocht: Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó Fhoclóir Uí Dhónaill.

toise (ainmfhocal): dimension

Sainmhíniú (ga): Ag trácht ar spás veicteora, líon na n-uimhreacha atá i ngach uile veicteoir sa spás céanna; nó, ais amháin den spás sin.

Sainmhíniú (en): Regarding a vector space, the number of elements contained in each vector in that space; or, one axis of that space.

Tagairtí:

- toise: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- * Is mar sórt tomhais a fheictear an téarma sna foclóirí seo (seachas mar théarma a dhéanann cur síos ar ais i spás veicteora).
- I bhFoclóir Uí Dhónaill agus i Stórchiste, luaitear ‘toise’ mar théarma matamaitice.

tomhais (ainmfhocal): to measure

Sainmhíniú (ga): Tomhas a dhéanamh ar shonraí nó ar phróiseas éigin.

Sainmhíniú (en): To measure some effect or data.

Tagairtí:

- tomhas: féach ar an téarma ‘metric / tomhas’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘metric / tomhas’.

tomhas (ainmfhocal): metric

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, luach a dhéanann cur síos cainníochtúil ar shonraí nó ar fheiniméan éigin, go háirithe nuair atá sé úsáidte chun dhá shraith sonraí / dhá fheiniméan chur i gcomparáid lena chéile.

Sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value that gives a quantitative description of data or some phenomenon, especially when used to compare two such data sets or phenomena.

Tagairtí:

- tomhas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Tá an téarma seo comhchiallach leis an téarma ‘measure / tomhas’ sa gcomhthéacs matamaitice / ríomheolaíochta atá i gceist anseo.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘measure / tomhas’.

tomhas earráide (ainmfhocal): error

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, luach a dhéanann tomhas ar cé chomh minic is a dhéanann samhail ríomhfhoghlama earráid, agus ar cé chomh dona is atá na hearráidí sin.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning, a value that measures how often a machine learning model errs, and how bad those errors are.

Tagairtí:

- earráid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní léir an féidir ‘earráid’ a úsáid seachas ‘tomhas earráide’ de réir na bhfoclóirí thuas. Thairis sin, tá ‘tomhas earráide’ i bhfad níos léire agus níos intuigthe ó thús.
- Tá réimse leathan téarmaí eile a bhfuil bríonna comhchosúla acu (.i. botún, dearmad, tuathal, iomrall). Níor úsáideadh ‘dearmad’ toisc é a bheith bainteach chomh maith leis an gcuimhne, rud nach bhfuil i gceist anseo. Ní luaitear ‘botún’ ná ‘tuathal’ i gcomhthéacs eolaíochta na teicniúil. Is cosúil ó Fhoclóir Uí Dhónaill go bhfuil ‘iomrall’ níos baintí le heaspa comhsheasmhachta (m.sh. urchar iomrall, iomrall céille, iomrall súil, srl). Thairis sin is uile, luann Foclóir De Bhaldraithe ‘earráid’ i gcomhthéacs teicniúil .i. i gcúrsaí gnó (‘earráidí agus easnaimh eiscthe’) agus míleata (‘raonearráid’). Glactar leis mar sin.

tomhas (ainmfhocal): measure

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs matamaitice, luach a dhéanann cur síos cainníochtúil ar shonraí nó ar fheiniméan éigin, go háirithe nuair atá sé úsáidte chun dhá shraith sonraí / dhá fheiniméan chur i gcomparáid lena chéile.

Sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value that gives a quantitative description of data or some phenomenon, especially when used to compare two such data sets or phenomena.

Tagairtí:

- tomhas: féach ar an téarma ‘metric / tomhas’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘metric / tomhas’.

traenáil (ainmfhocal): training

Sainmhíniú (ga): An próiseas a bhaineann le feabhsú samhla ríomhfhoghlama trí shonraí a thabhairt di.

Sainmhíniú (en): The process of optimising a machine learning model by giving it data to learn from.

Tagairtí:

- traenáil: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Ní bhíonn an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas. Cé is moite de sin, luaitear é i gcomhthéacs cosúil go leor (.i. ainmhí nó duine a thraenáil).
- Tá ‘oiliúint’ ar Tearma.ie, ach ní ghactar leis an téarma sin. De réir Fhoclóir Uí Dhónaill, bíonn tréitheanna níos daonna ag baint le hoiliúint seachas le traenáil. Thairis sin, is minic agus “oilte” úsáidte chun “skilled” a chur in iúl – ach ní hionann samhail ríomhfhoghlama a bheith traenáilte agus scil ar bith a bheith aici – teipeann ar an bpróiseas traenála torthaí maithe a fháil go minic. Ní bhíonn an chlaontacht sin ag baint le ‘traenáil’, agus glactar leis mar sin.

traenáil (briathar): to train

Sainmhíniú (ga): Próiseas traenála a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama.

Sainmhíniú (en): To perform training on a machine learning model.

Tagairtí:

- traenáil: féach ar an téarma ‘training / traenáil’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘training / traenáil’

tras-eantrópacht (ainmfhocal): cross-entropy

Sainmhíniú (ga): Tomhas ar cé chomh neamhordaithe is atá dáileadh staitistiúil (de réir dáileadh tagartha eile).

Sainmhíniú (en): A measure of disorder in statistical distributions (in comparison to a reference distribution).

Tagairtí:

- tras-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]
- eantrópacht: féach ar an téarma ‘entropy / eantrópacht’

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Stórchiste ‘tras-’ mar ‘cross-’ i gcomhthéacs matamaitice. Sna foclóirí eile, is i gcomhthéacs níos leithne atá sé luaite.
- Féach ar an téarma ‘entropy / eantrópacht’.

tras-fhoghlaim (ainmfhocal): transfer learning

Sainmhíniú (ga): Úsáid cur chuige mion-feabhsaithe chun cur ar chumas do shamhail ríomhfhoghlama atá ann cheana (.i. atá réamh-thraenáilte) tasc eile a dhéanamh.

Sainmhíniú (en): The practice of fine-training a pre-existing (pre-trained) machine learning model to produce a new model that solves a different task.

Tagairtí:

- tras-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- foghlaim: féach ar an téarma ‘machine learning / ríomhfhoghlaim’

Nótaí Aistriúcháin:

- Níl aistriúchán déanta ar an téarma seo cheana go bhfios don údar (fiú ar Tearma.ie).
- Bhí rogha eile ann chun an téarma seo a aistriú – ‘foghlaim aistrithe’. Tá an-chiall leis sin – déanann ‘transfer learning’ córas ríomhfhoghlama ar traenáladh é i gcomhthéacs amháin a aistriú go comhthéacs eile. Roghnaíodh ‘trasfhoghlaim’ seachas ‘foghlaim aistrithe’ toisc gur rud sainmhínithe atá i gceist le ‘transfer learning’. Is féidir go leor bríonna a shamhlú le ‘foghlaim aistrithe’ (m.sh. aistriúchán uath-oibríoch, foghlaim bunaithe ar aistriú leabuithe, srl) Meastar gur léire ‘trasfhoghlaim’ mar sin.

- Luann Tearma.ie an téarma ‘traschur’ mar ‘transfer’. Sin ráite, níl an téarma sin le feiceáil i bhFoclóir Uí Dhónaill, i bhFoclóir Uí Dhuinín, i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, ná i bhFoclóir De Bhaldraithe. Ní ghlactar leis sin mar sin.

ualach (ainmfhocal): weight

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama nó matamaiticiúil, uimhir scálach a mhéadaítear le slonn (go háirithe chun raon na luachanna aschuir ón slonn sin a athrú nó a shrianadh); nó, uimhir scálach a úsáidtear mar lipéad (mar shampla, ar chodanna de ghraf).

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning or mathematics, a scalar number that is multiplied with an expression (especially to change or restrict the range of values output by that expression); or, a scalar value used as a label (such as on elements of a graph).

Tagairtí:

- ualach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Foclóir Uí Dhónaill agus Stórchiste ‘ualaign’ (briathar) mar théarma staitistiúil, ach ní luann siad ‘ualach’ sa gcomhthéacs céanna. Sin ráite, tá an fréamh céanna acu araon, agus ní féidir frása eile le ‘ualach’ (m.sh. uimhir ualaithe) a chumadh toisc go mbeadh ciall ar leith leis sin (.i. uimhir a bhfuil ualach curtha leis, seachas an t-ualach é féin).
- Tá ciall leis an téarma ‘ualach’ – ní Béarlachas é. I gcomhthéacs an meicnice staitistiúla, tá baint díreach idir ualaign (mar uimhreacha) agus ualaign mheicniúla. Ní hé gur aistriúchán ar fhocal Béarla é ‘ualach’, ach gur leagan Gaeilge de choincheap eolaíochta atá ann.
- Tá ‘weight -j, ualach’ ar fáil ar Tearma.ie – agus tá ciall leis sin toisc go nglacann Foclóir Uí Dhónaill leis an téarma ‘ualaign’ mar théarma staitistiúil.
- Cé go bhfuil focail le bríonna comhchosúla leis seo (uimhir, uimhir scálach, paraiméadar, srl), ní oireann ceann ar bith acu don bhrí shainmhínithe atá de dhíth anseo. Is féidir iad a úsáid in ionad an téarma seo go minic, ach ní i gcónaí.
- Athrú ó v1.1 alfa – bhí an téarma seo aistrithe mar ‘uimhir ualaign’ cheana, as ‘uimhir’ agus ‘ualach’. Ní shin an téarma ceart, áfach, agus rinneadh é a chur i gceart don leagan seo den Fhoclóir Tráchtas.

ualaign (briathar): to weight

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama nó matamaiticiúil, ualach a chur le slonn nó le luach.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning or mathematics, to apply a numerical weight to an expression or value.

Tagairtí:

- ualaign: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Stórchiste agus Foclóir Uí Dhónaill ‘ualaign’ mar théarma staitistiúil. (Is sa téarma ‘meán ualaithe’ a fheictear an téarma seo i Stórchiste.)
- Féach chomh maith ar an téarma ‘weight / ualach’.
- Athrú ó leagan v1.1 alfa – bhí téarma mícheart (‘uimhir ualaign a chur le’) sa bhFoclóir Tráchtas. Rinneadh é sin a athrú toisc fianaise ó Stórchiste agus ó Fhoclóir Uí Dhónaill.

ualaithe (aidiacht): weighted

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs ríomhfhoghlama nó matamaiticiúil, a bhfuil ualach curtha leis.

Sainmhíniú (en): In the context of machine learning or mathematics, having a numerical weight.

Tagairtí:

- ualaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann Stórchiste agus Foclóir Uí Dhónaill ‘ualaigh’ mar théarma staitistiúil. (Is sa téarma ‘meán ualaithe’ a fheictear an téarma seo i Stórchiste.)
- Féach chomh maith ar an téarma ‘weight / ualach’.

uasluach (ainmfhocal): maximum

Sainmhíniú (ga): An luach is airde ar féidir a fháil (mar shampla, le linn feabhsaithe samhla ríomhfhoghlama).

Sainmhíniú (en): The highest value that can be obtained (for example, during the optimisation of a machine learning model).

Tagairtí:

- uasluach: Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- uas-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]
- luach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin. Tá an dá chuid den téarma seo luaite le bríonna comhchosúla chomh maith sna foclóirí eile thuas.

uasluach logánta (ainmfhocal): local maximum

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs feabhsaithe nó ríomhfhoghlama, luach atá ard i gcomparáid le luacha eile in éineacht leis, ach nach gcaithfidh gurb é an luach is airde ar féidir é a fháil (.i. ní chaithfidh sé a bheith mar uasluach uilíoch).

Sainmhíniú (en): In the context of optimisation or machine learning, a value that is high compared to other values near it, but that may not be the highest possible value (i.e. that may not be a global maximum).

Tagairtí:

- uasluach: féach ar an téarma ‘maximum / uasluach’
- logánta: féach ar an téarma ‘local / logánta’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘maximum / uasluach’
- Féach chomh maith ar an téarma ‘local / logánta’

uasluach uilíoch (ainmfhocal): global maximum

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs feabhsaithe nó ríomhfhoghlama, an luach is airde ar féidir é a fháil riamh.

Sainmhíniú (en): In the context of optimisation or machine learning, the highest value that can ever be obtained.

Tagairtí:

- uasluach: féach ar an téarma ‘maximum / uasluach’

- uilíoch: féach ar an téarma ‘global / uilíoch’

Nótaí Aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘maximum / uaslauch’
- Féach chomh maith ar an téarma ‘global / uilíoch’

uilíoch (aidiacht): global

Sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif, sonraí, samhla, nó eile, ag trácht ar airíonna an graif / na sonraí / na samhla mar aonad amháin ar leibhéal leathan. Frithchiallach leis an téarma ‘logánta’.

Sainmhíniú (en): In the context of a graph, data, a model, etc, relating to features of the graph / data / model as a whole at a very broad level. Antonym to the term ‘local’.

Tagairtí:

- uilíoch: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna ó na foclóirí thuas.
- Níor cheart ‘domhanda’ a úsáid, toisc go mbíonn sé sin úsáidte chun trácht a dhéanamh ar an domhan.

úsáid (phraiticiúil) (ainmfhocal): application (in practice)

Sainmhíniú (ga): Úsáid ruda sa bhfíorshaol, i gcontrárthacht le húsáid theoiriciúil gan chur-i-bhfeidhm.

Sainmhíniú (en): The real-world use of something, as contrasted with theoretical use that is not put into practice.

Tagairtí:

- úsáid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- praiticiúil: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

Nótaí Aistriúcháin:

- Téarmaí díreach ar fáil le brí chomhchosúil.
- Ní raibh aon ghá le téarma nua (.i. focal amháin, seachas téarma bunaithe ar ‘úsáid’) a chumadh toisc gur léire agus gur díri ‘úsáid phraiticiúil’ ná téarma cumtha as nua.

veicteoir (ainmfhocal): vector

Sainmhíniú (ga): Liosta ordaithe uimhreacha a shamhlaíonn pointe i spás, nó aistriú sa spás céanna.

Sainmhíniú (en): An ordered list of numbers that represents a displacement in space, or a point in space.

Tagairtí:

- veicteoir: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

Nótaí Aistriúcháin:

- Luann na foclóirí thuas ‘veicteoir’ mar théarma matamaitice.

Tagairtí

- [1] Patrick S. Dineen. *Foclóir Gaedhilge agus Béarla*. Baile Átha Cliath, Éire: Cumann na Scríbhneann Gaedhilge, 1934.
- [2] Niall Ó Dónaill. *Foclóir Gaeilge-Béarla*. Baile Átha Cliath, Éire: An Gúm, 1977.
- [3] Tomás De Bhaldraithe. *English-Irish Dictionary*. 1978. URL: <https://www.teanglann.ie/ga/eid/>.
- [4] Ó Dónaill agus Ua Maoileoin. *An Foclóir Beag*. 1991. URL: <https://www.teanglann.ie/ga/fb/>.
- [5] Nicholas Williams. *Stórchiste*. Ed. by Michael Everson. Dundee, Alba: Everttype, 2023.